

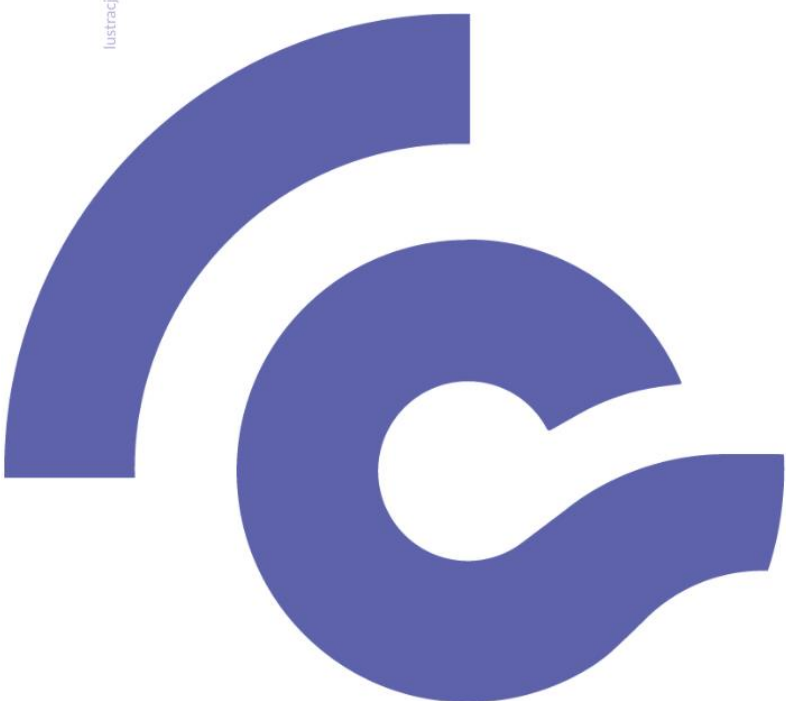
Program pracowni Podróże

Poradnik dla nauczycieli i nauczycielek
Małgorzata Skura i Michał Lisicki

Szkoła dla innowatora

Ilustracja: rawpixel.com / Freepik

ceo

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

PROJEKT REALIZOWANY JEST PRZEZ:

PARTNERAMI PROJEKTU SĄ:

PROJEKT WSPIERAJĄ:

Projekt Szkoła dla innowatora współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020, Priorytet 2: Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I, Działanie 2.4: „Współpraca w ramach krajowego systemu innowacji” PO IR, Poddziałanie 2.4.1. inno_LAB-Centrum analiz i pilotaży nowych instrumentów.

Spis treści

Wstęp	4
Główne założenia programu	5
Cele ogólne i szczegółowe programu	7
Kluczowe osiągnięcia uczniów i uczennic	17
Treści nauczania	24
Proponowane metody nauczania	36
Proponowane zadania i sytuacje dydaktyczne; obudowa metodyczna programu	38
Wskaźniki osiągnięć uczniów i uczennic	39
Aranżacja pracowni tematycznej <i>Podróże</i>	39
Ewaluacja programu	39
Scenariusze spotkań z dziećmi	40
Scenariusz <i>Budujemy wehikuły czasu i przestrzeni</i>	43
Scenariusz <i>Wehikułem do czasów Lecha, Czecha i Rusa</i>	49
Bibliografia	54
Przypisy	56

Wstęp

Program *Podróże* to jeden z pomysłów na adaptację uczniów i uczennic do warunków pracy w klasie IV szkoły podstawowej. Jego odbiorcami są dzieci z klas III i IV, a także ich nauczyciele i nauczycielki. To program interdyscyplinarny, czyli taki, w którym różne edukacje/ przedmioty szkolne są ze sobą powiązane. Jest przeznaczony do realizacji w pracowni tematycznej – przestrzeni szkolnej zaaranżowanej specjalnie do tego, żeby uczniowie i uczennice podejmowali w niej określone aktywności.

Na publikację składają się: wprowadzenie (główne założenia programu), uzasadnienie przyjętych rozwiązań, cele ogólne i szczegółowe, proponowane treści nauczania, wskazania metodyczne (proponowane metody nauczania), warunki niezbędne do wdrożenia programu (aranżacja pracowni *Podróże*), sposoby ewaluacji, polecana literatura oraz materiały dydaktyczne (przykładowe scenariusze zajęć).

Główne założenia programu

Prezentujemy propozycję **programu interdyscyplinarnego** realizowanego w pracowni tematycznej *Podróże*. Kierujemy go do nauczycieli i nauczycielek chcących zastosować w swojej pracy co najmniej elementy interdyscyplinarnego podejścia do procesu nauczania – uczenia się. Program ma pomóc uczniom i uczennicom zaadaptować się do warunków nauki w klasie IV, a także rozwijać kompetencje proinnowacyjne, które są niezwykle ważne w funkcjonowaniu w dzisiejszym i przyszłym świecie.

Program jest skierowany do uczniów i uczennic edukacji wczesnoszkolnej, szczególnie tych z **klas III**, oraz dzieci z **klas IV**. Odpowiednia modyfikacja scenariuszy zajęć powinna pozwolić prowadzić zajęcia z dziećmi młodszymi lub starszymi. Program jest też odpowiedni dla grup różnorodnych wiekowo. Może być realizowany **w dowolnym momencie roku szkolnego**. Składa się z 3 modułów. Realizacja całego programu jest przewidziana na 16 spotkań. **Każde trwa 1,5 godziny (2 x 45 minut)**. Moduły nie są od siebie zależne, można więc realizować je w dowolnej kolejności i w dowolnej liczbie.

Odbiorcami i odbiorczyniami są dzieci z ostatniej klasy edukacji wczesnoszkolnej i z pierwszej klasy nauczania przedmiotowego, ponieważ jednym z głównych celów jest adaptacja uczniów i uczennic do warunków uczenia się w systemie przedmiotowym. Dlatego byłoby dobrze, gdyby program realizowali wspólnie **nauczyciele i nauczycielki edukacji wczesnoszkolnej oraz przedmiotowcy**. Uczniowie i uczennice **klas III i IV mogą wspólnie uczestniczyć w zajęciach**.

Przedmioty/edukacje w programie są **ze sobą skorelowane**. Treści poszczególnych odnoszą się do siebie wzajemnie, przy jednoczesnym zachowaniu ich odrębności.

W programie zastosowaliśmy **korelację horyzontalną**. Powiązania między przedmiotami lub zagadnieniami mają miejsce w tym samym czasie.

Program jest **skoncentrowany wokół zagadnienia** ważnych i ciekawych miejsc w Polsce, które uczniowie i uczennice poznają z perspektywy przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości. Motywem przewodnim jest wehikuł czasu i przestrzeni, którym dzieci wraz z nauczycielem lub nauczycielką podróżują po Polsce. Wiodącymi przedmiotami/edukacjami są: **historia/ edukacja społeczna oraz przyroda/ edukacja przyrodnicza**. Są one ogniwami organizującymi zagadnienia z innych edukacji/przedmiotów, w tym z edukacji polonistycznej/ języka polskiego, edukacji matematycznej/ matematyki i edukacji technicznej/ techniki.

Wyjaśnijmy jeszcze, dlaczego stosujemy **podwójne nazwy** – edukacja/ przedmiot szkolny. Wynika to z organizacji pracy szkoły. Na poziomie nauczania wczesnoszkolnego mamy edukacje, a od klasy IV przedmioty szkolne.

Program ma charakter partnerski. W edukacji zintegrowanej zajęcia może prowadzić jedna osoba, a w klasach starszych nauczyciele i nauczycielki różnych przedmiotów w ramach realizacji wspólnego projektu.

Można zastosować też inne modele organizacyjne:

- uczniowie i uczennice klas III i IV wspólnie uczestniczą w zajęciach, które razem prowadzą ich nauczyciele i nauczycielki;
- z uczniami i uczennicami klas III pod koniec II semestru nauki zajęcia prowadzą nauczyciele i nauczycielki przedmiotowcy;

- z uczniami/uczennicami klas IV na początku I semestru nauki zajęcia prowadzi nauczyciel lub nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej.

Dosyć szczegółowo zaplanowaliśmy działania, które można zaproponować uczniom i uczennicom (**program o charakterze technicznym**). Zakładamy jednak też dużą swobodę nauczyciela lub nauczycielki w zakresie zmieniania programu, jeżeli zajdzie taka potrzeba (**program o charakterze nietechnicznym**).

Jest to **program masowy**. Każda osoba może realizować go w swojej szkole. Jest programem **jednolitym** (zakładamy jednakowe propozycje dla wszystkich uczniów i uczennic) z **obudową dydaktyczną** (zawiera przykładowe scenariusze zajęć).

Proponujemy uczniom i uczennicom **temat podróży po Polsce** – w czasie i w przestrzeni. Dzieci odwiedzą miejsca, które raczej nie są omawiane w programach nauczania wczesnoszkolnego ani przyrody, na przykład Krainę Wygasłych Wulkanów na Dolnym Śląsku. Sądzimy, że tematyka podróży wehikułem może być atrakcyjna dla dziecka w wieku 10–11 lat.

Ważnym elementem programu jest zapewnianie dzieciom aktywności, które mają się przyczynić do **rozwoju kompetencji proinnowacyjnych**. Dlatego proponujemy wiele działań w zespołach, samodzielne rozwiązywanie różnych problemów, pracę z informacją i sytuacje wymagające patrzenia na problem z różnych punktów widzenia. Włączanie aktywności związanych z plastyką, techniką czy wychowaniem fizycznym podniesie zapewne atrakcyjność propozycji i zaktywizuje dzieci do działania.

Program pracowni tematycznej *Podróże* ma pokazać nauczycielom i nauczycielkom **możliwość pracy interdyscyplinarnej**. Uczniom i uczennicom pozwoli zaś łatwiej zaadaptować się do warunków pracy w klasie IV, rozwijać kompetencje proinnowacyjne i zauważyć, jak z tego, czego uczą się na jednym przedmiocie, mogą skorzystać na innym.

Opracowując program, korzystaliśmy z kilku sprawdzonych koncepcji psychologiczno-pedagogicznych:

- teorii reprezentacji J.S. Brunera;
- koncepcji procesów nauczania L.S. Wygotskiegoii;
- konstruktywistycznego podejścia do procesu nauczania – uczenia się J. Piagetaiiii.

Cele ogólne i szczegółowe programu

Cele ogólne mają być pewnego rodzaju kierunkowskazami – wskazywać, w którą stronę będą zmierzać działania edukacyjne proponowane uczniom i uczennicom. Istotne są tu główne założenia programu – ma on pomóc dzieciom pokonać próg klasy IV oraz rozwijać kompetencje proinnowacyjne.

Formułując cele ogólne, weźmiemy pod uwagę **cele kształcenia ogólnego w szkole podstawowej** zawarte w podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego^{iv}:

- 1) Przystwojenie przez uczniów i uczennice podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich ich doświadczeniom.
- 2) Zdobywanie przez uczniów i uczennice umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.
- 3) Kształtowanie u uczniów i uczennic postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do **najważniejszych umiejętności** zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą:

- 1) sprawne komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych, w tym umiejętność czytania;
- 2) sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego;
- 3) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin;
- 4) praca w zespole i społeczna aktywność^v.

Wymienione umiejętności mają odzwierciedlenie w sformułowanych przez nas celach szczegółowych programu.

Ważnym celem ogólnym programu jest rozwijanie **kompetencji proinnowacyjnych**. To zestaw kompetencji przyszłości – będą potrzebne człowiekowi za kilkanaście–kilkadziesiąt lat. Zostały one pogrupowane w 5 wiązek:

- 1) samodzielne myślenie;
- 2) rozwiązywanie problemów;
- 3) zarządzanie sobą;
- 4) liderstwo;
- 5) współpraca.

Poszczególne kompetencje proinnowacyjne są bardziej lub mniej reprezentowane w pracowni *Podróże*.

Ponieważ *Podróże* są programem **interdyscyplinarnym**, interdyscyplinarność również została wzięta pod uwagę przy formułowaniu celów ogólnych.

Ze względu na omówione wyżej przesłanki formułujemy ogólne cele programu *Podróże* w następujący sposób:

1. Łagodne przejście z nauczania zintegrowanego do przedmiotowego, zaadaptowanie się do warunków pracy w klasie IV.
2. Rozwijanie kompetencji proinnowacyjnych, zwłaszcza umiejętności samodzielnego myślenia, rozwiązywania problemów, zarządzania sobą oraz współpracy z innymi.
3. Rozwijanie podejścia interdyscyplinarnego w procesie rozwiązywania różnych problemów.

Cele szczegółowe opisują wyniki, jakie chcemy osiągnąć dzięki realizacji programu. Mają charakter operacyjny. Łatwo je przełożyć na wskaźniki osiągnięć uczniów i uczennic.

Cele te zostały ujęte w scenariuszach zajęć jako kryteria sukcesu. Nauczyciel lub nauczycielka nie musi oczywiście zrealizować wszystkich haseł szczegółowych danego scenariusza. Może też dodać własne pomysły.

Cele szczegółowe zostały pogrupowane w 3 kategorie: **cele poznawcze** (sfera poznawcza), **cele kształtujące** (sfera wykonawcza, psychomotoryczna) oraz **cele proinnowacyjne** (sfera kompetencji proinnowacyjnych). Zrezygnowaliśmy z przyporządkowania celów poszczególnym edukacjom/przedmiotom – w wielu przypadkach jest to trudne, ponieważ cel odnosi się do kilku edukacji/przedmiotów. Podkreśla to interdyscyplinarność programu. Dla ułatwienia poruszania się po tej długiej liście podajemy numer proponowanego spotkania (liczba arabska) w ramach danego modułu (liczba rzymska).

Cele poznawcze

Uczeń lub uczennica:

- wskazuje na mapie fizycznej Polski rzeki: Wisłę i Odrę (I.1.);
- wskazuje na mapie fizycznej Polski miejscowości: Gniezno, Poznań, Suwałki, Nową Wieś k. Suwałk, Puńsk, Sejny (I.1.);
- wskazuje na mapie fizycznej Polski Krainę Wygastych Wulkanów na Dolnym Śląsku (I.3.);
- wskazuje na mapie fizycznej Polski co najmniej trzy trójstyki (II.3.);
- wskazuje na mapie fizycznej Polski szczyt Krzemieniec w Bieszczadach, Dolinę Rospudy i Puszcze Augustowską (II.3.);
- wskazuje na mapie fizycznej Polski co najmniej jedno miejsce, w którym żyją na wolności wilki (II.1.);
- wskazuje na mapie fizycznej Europy Litwę i Białoruś (II.3.);

- ustnie wyjaśnia, co to są wulkany; wymienia co najmniej jedno miejsce na świecie, w którym są czynne wulkany (I.3.);
- rozpoznaje na zdjęciach wśród innych zwierząt: wilka, łosia, borsuka, pszczołę, mrówkę, pająka, lisa, bobra, zającą, dziką (II.1.);
- rozpoznaje wilki na wskazanych przez nauczyciela lub nauczycielkę obrazach, makatkach i przedmiotach codziennego użytku (II.1.);
- wyjaśnia, co jedzą wilki; szacuje, ile jednego dnia może zjeść wilk (II.1.);
- opisuje wilczą rodzinę i roczny cykl życia wilków (II.1.);
- odczytuje na zdjęciach mowę ciała wilka, podaje co najmniej dwie informacje na ten temat (II.1.);
- wyjaśnia związek pomiędzy budowa a funkcja grup zębów drapieżnika (II.1.);
- podaje, jakie informacje może odczytać z układu tropów, ich kształtów oraz towarzyszących im śladów (II.1.);
- określa, w jakich wodach żyje sieja (II.1.);
- rozpoznaje pośród innych roślin lawendę i jagody (w rzeczywistości lub na zdjęciu/obrazku) (II.2.);
- podaje, gdzie rosną jagody (II.2.);
- ustnie wyjaśnia, dlaczego lawendę nazywa się kłóskami świętojańskimi (II.2.);
- podaje kilka zastosowań lawendy i olejku lawendowego (II.2.);
- wyjaśnia, co to jest polski biegun zimna; wskazuje na mapie, gdzie on się znajduje (II.3.);
- wyjaśnia, co to jest przesilenie letnie; podaje datę przesilenia letniego (II.2.);
- rozpoznaje na ilustracji godła co najmniej dwóch sąsiadów Polski (II.3.);
- podaje zasady umieszczania skrytek geocachingowych związane z ochroną środowiska przyrodniczego (II.4.);
- podaje co najmniej trzy zastosowania wody w życiu codziennym człowieka (III.4.);
- krótko wyjaśnia (pisemnie lub ustnie), dlaczego trzeba oszczędzać wodę; podaje co najmniej trzy zasady oszczędzania wody (III.4.);
- wymienia najważniejsze zabytki Gniezna, w tym kościół archikatedralny NMP (I.1.);

- opisuje w kilku zdaniach, jak przez wieki zmieniało się godło Polski; rozpoznaje godła Polski z różnych epok historycznych, bez potrzeby nazywania tych epok (I.1.);
- krótko wyjaśnia (pisemnie lub ustnie), kim byli Polanie (I.1.);
- omawia w kilku zdaniach (pisemnie lub ustnie), jak wyglądały pierwsze piastowskie grody (I.1.);
- wyjaśnia ustnie w kilku zdaniach, dlaczego wczesne grody powstawały zazwyczaj na wyspach, półwyspach, u zbiegu rzek (I.1.);
- ustnie w kilku zdaniach wyjaśnia, kim był Józef Piłsudski (I.4.);
- układa z innymi menu na imieniny Marszałka (podaje co najmniej trzy różne potrawy charakterystyczne dla czasów, w których żył Piłsudski) (I.4.);
- krótko wyjaśnia, kim byli Jaćwingowie (II.5.);
- podaje podstawowe zasady poruszania się w strefie nadgranicznej (II.3.);
- wyjaśnia, co to jest strefa Schengen; wymienia co najmniej trzy należące do niej państwa (II.3.);
- wyjaśnia, co to są mniejszości narodowe (II.5.);
- podaje nazwy świątyń różnych wyznań (zbór, synagoga, dom modlitewny – molenna, cerkiew) (II.5.);
- podaje co najmniej dwie rzeczy, które można wynająć na jakiś czas (rower, hulajnoga, samochód, mieszkanie) (III.2.);
- po zapoznaniu się z legendami (o Czechu, Lechu i Rusie, o czarnym psie, o dwóch braciach, o pięknej Jegli i wężu Żaltysie, o Starym Skazdubie, o czarnym wilku) wypowiada się na ich temat w uporządkowanej i rozwiniętej formie (I.1., I.5., II.1., II.5.);
- wymienia głównych bohaterów baśni O siedmiu krasnoludkach i o sierotce Marysi (II.5.);
- podaje co najmniej jedno przysłowie, w którym pojawia się wilk (II.1.);
- słownie wyjaśnia, jak powstaje mąka (II.5.);
- podaje podstawowe zasady gry geocaching (II.4.);
- wyjaśnia, co to są współrzędne geograficzne i GPS (II.4.).

Cele kształcące

Uczeń lub uczennica:

- odpowiada w kilku zdaniach (ustnie lub pisemnie) na pytanie: Co by się stało, gdyby na Ziemi nie było dzisiaj wulkanów? (I.3.);
- pracując w zespole, przeprowadza zgodnie z podaną przez nauczyciela lub nauczycielkę instrukcją eksperyment z sodą kuchenną, cukrem i wodą, obrazujący istotę wybuchu wulkanu (I.3.);
- na wskazanych przez nauczyciela lub nauczycielkę stronach internetowych znajduje informacje o Ostrzycy Proboszczowickiej (I.3.);
- znajduje we wskazanych przez nauczyciela lub nauczycielkę źródłach informacje o tym, jak zmieniało się godło Polski (I.1.);
- wyłuskuje z prostego tekstu informacje o tym, jakimi metodami naukowcy i naukowczynie badają życie wilków (II.1.);
- w popularnych wypowiedziach dotyczących wilków (na przykład: wilki są złośliwe, wilki żyją w watachach) odróżnia fakty od opinii na temat tych zwierząt (II.1.);
- porównuje trop wilka i dużego psa, zwracając uwagę na kształt i wielkość (II.1.);
- z pomocą nauczyciela lub nauczycielki sadzi lawendę, a potem samodzielnie pielęgnuje roślinę (II.2.);
- zakłada zielnik, wkleja do niego co najmniej kilka różnych roślin (II.2.);
- opisuje (ustnie lub pisemnie), jak jego/jej zdaniem będzie wyglądało nowoczesne muzeum za 100 lat (III.1.);
- odpowiada (ustnie lub pisemnie) na pytania: Lepiej wynająć, czy kupić? Dlaczego? W jakich sytuacjach wynajem jest lepszy? (III.1.);
- podaje co najmniej dwie rzeczy, które można wynająć na jakiś czas (rower, hulajnoga, samochód, mieszkanie);
- podaje co najmniej dwa przykłady tego, co będzie można wynająć w przyszłości, a czego dzisiaj nie można jeszcze wynająć (III.1.);
- podaje co najmniej jeden przykład tego, czego nie można i nie będzie można wynająć (III.1.);
- podaje co najmniej trzy pomysły na to, jak będzie wyglądała w przyszłości jego/jej miejscowość (III.3.);
- podaje co najmniej trzy pomysły na to, jak będzie wyglądała w przyszłości jego/jej szkoła;

- bierze udział w odegraniu co najmniej jednej krótkiej scenki związanej z legendą o Czechu, Lechu i Rusie według własnego pomysłu (I.1.);
- pracując w zespole, przygotowuje w postaci co najmniej kilkuminutowej scenki serwis sportowy dla programu informacyjnego, który będzie nadawany za kilkadziesiąt lat;
- wspólnie z innymi wymyśla krótką wycieczkę (I.2.);
- wymyśla i przygotowuje złożony z co najmniej pięciu okienek komiks o imieninach marszałka Piłsudskiego (rysuje lub korzysta z prostej aplikacji komputerowej) (I.4.);
- wspólnie z innymi pisze artykuł (co najmniej na pół strony) o geocachingu na stronę internetową szkoły (II.4.);
- wspólnie z innymi wymyśla miejsce, w którym będzie można coś wynająć w przyszłości; krótko opisuje takie miejsce (III.2.);
- wspólnie z innymi pisze list (tradycyjny lub e-mail) do uczniów i uczennic ze swojej szkoły, którzy będą się tutaj uczyć za 100 lat (III.3.);
- podaje co najmniej jedną różnicę i co najmniej jedno podobieństwo pomiędzy językiem polskim a językiem litewskim oraz pomiędzy językiem polskim a językiem białoruskim (II.5.);
- wspólnie z innymi wybiera najbardziej atrakcyjną (według danej klasy) grę; opisuje sytuację językiem matematyki, stosując określenia: najpopularniejsza, najmniej popularna, bardziej/mniej popularna (I.2.);
- oblicza, za ile dni będzie lub ile dni temu było przesilenie letnie (II.2.);
- wspólnie z innymi planuje wyprawę ze swojej szkoły po wszystkich polskich trójstykach; oblicza, ile przejadą kilometrów i ile dni zajmie im wyprawa; oblicza w kilometrach odległości pomiędzy poszczególnymi trójstykami (II.3.);
- porównuje wysokości gór; podaje różnicę w metrach (II.3.);
- porównuje temperatury podane w stopniach Celsjusza (dodatkowo) (II.3.);
- opisuje różne kształty pudełek, posługując się nazwami podstawowych brył (prostokątów, sześcian, walec) (II.4.);
- powiększa rysunek krasnoludka (z wykorzystaniem krzywej) (II.5.);
- wykonuje dowolną techniką plastyczną plakat reklamujący walory Polski (I.1.);
- wykonuje dowolną techniką plastyczną portret Piasta lub Popiela (I.1.);
- wspólnie z innymi projektuje, a potem wykonuje dowolną techniką plastyczną herb na kartonowej tarczy (I.5.);

- projektuje przedmiot codziennego użytku z wizerunkiem wilka (II.1.);
- rysuje projekt swojego muzeum marzeń (III.1.);
- pracując w zespole, z pomocą nauczyciela lub nauczycielki, organizuje klasową lub szkolną wystawę na temat wilków (II.1.);
- wspólnie z innymi, z pomocą nauczyciela lub nauczycielki, organizuje w szkole imprezę Przerwa z grami i zabawami lub Popołudnie z grami dla rodziców (I.2.);
- pracując w zespole, z pomocą nauczyciela lub nauczycielki, przygotowuje grę geocachingową (co najmniej trzy skrytki) (II.4.);
- wspólnie z innymi opracowuje regulamin imprezy geocachingowej (II.4.);
- we współpracy z innymi buduje makietę piastowskiego grodu (I.1.);
- wspólnie z innymi wykonuje prezent dla marszałka Piłsudskiego według własnego planu (I.4.);
- wykonuje (samodzielnie lub w zespole) podaną techniką doniczkę (II.2.);
- przygotowuje według instrukcji pachnące musujące kule do kąpielii, naturalne mydło z sezonowymi dodatkami ziół lub woreczki wypełnione suszem lawendowym (II.2.);
- wspólnie z zespołem wykonuje, według podanej instrukcji, papierowy model dużego termometru (II.5.);
- wspólnie z innymi bierze udział w różnych grach według podanych zasad (gra w co najmniej jedną z następujących gier: cymbergaj, guma, piłkarzyki, klasy, ciupy, kapsle, państwa – miasta, podwórkowe bierki, łapanie – klaskane, zośka, wyliczanki) (I.2.);
- bierze czynny udział w Turnieju Rycerzy i Dam, uczestniczy w co najmniej jednej z proponowanych konkurencji (I.5.);
- wymyśla dyscyplinę sportu, która jeszcze nie istnieje; opisuje jej zasady i potrzebny sprzęt (III.5.);
- wciela się w rolę komentatora sportowego/ komentatorki sportowej i relacjonuje przez co najmniej trzy minuty zawody w dyscyplinie przyszłości (III.5.);
- przygotowuje (samodzielnie lub w zespole) prezentację zdjęć na temat trójstyków (II.3.);
- szuka w aplikacji wskazanego miejsca, korzysta z pinezki, określa trasę z jednego miejsca do drugiego (II.4.);
- wspólnie z innymi nagrywa (na przykład za pomocą kamery w telefonie komórkowym) krótki filmik na temat tego, jak w przyszłości będzie wyglądać szkoła lub miejscowość; nagrywa przygotowany serwis sportowy (III.3.);

- z pomocą nauczyciela lub nauczycielki edytuje film za pomocą prostych narzędzi (III.3.);
- według podanej przez nauczyciela lub nauczycielkę instrukcji zapisuje w chmurze dokument (III.3.).

Cele proinnowacyjne (wszystkie zajęcia)

Samodzielne myślenie

1) Ciekawość i odkrywanie nowych możliwości

Uczeń lub uczennica:

- wykazuje się ciekawością i chęcią poszukiwania; nie unika wysiłku intelektualnego, ma motywację do rozwiązywania różnych, często bardzo złożonych problemów; szuka nowych wyzwań, chce się czegoś dowiedzieć, czegoś spróbować; jest ciekawy/ciekawa nauki w klasie IV;
- eksperymentuje: szuka nowych rozwiązań, bada przez działanie;
- zadaje pytania: Dlaczego? Po co? Jak?;
- patrzy na problem z innego punktu widzenia; elastycznie podchodzi do swoich sądów i ocen;
- stara się zainteresować innych swoją osobą.

2) Samodzielne myślenie

Uczeń lub uczennica:

- identyfikuje przydatne źródła informacji: wyszukuje informacje we wskazanych przez nauczyciela lub nauczycielkę źródłach różnego typu (graficznych, tekstowych, multimedialnych);
- zbiera i selekcjonuje niezbędne/wartościowe informacje: dokonuje selekcji informacji na podstawie wprowadzonego przez nauczyciela lub nauczycielkę kryterium adekwatności – zgodności bądź niezgodności z tematem.

Rozwiązywanie problemów

1) Powstawanie pomysłów

Uczeń lub uczennica generuje pomysły i rozwija je.

2) Rozwiązywanie problemów

Uczeń lub uczennica:

- podejmuje próby poradzenia sobie z trudnościami i wyzwaniami;
- wyjaśnia, jak rozumie problem;

- podejmuje działania zmierzające do rozwiązania problemu według określonego przez inną osobę planu;
- samodzielnie planuje działania zmierzające do rozwiązania prostych problemów i realizuje ten plan;
- pracując w zespole, wykonuje uzgodnione czynności;
- uzasadnia swoje stanowisko przy wyborze rozwiązania problemu;
- zauważa pojawiające się w trakcie pracy nieprzewidziane trudności i podejmuje próbę ich rozwiązania.

Zarządzanie sobą

1) Rozwijanie zainteresowań i nauczanie, że posiadanie hobby jest zasobem

Uczeń lub uczennica:

- opowiada o swoich zainteresowaniach;
- w trakcie pracy znajduje takie elementy, które są szczególnie interesujące i zadaje dodatkowe pytania nauczycielowi lub nauczycielce; zbiera dodatkowe materiały wskazane przez nauczyciela lub nauczycielkę;
- określa swoje zasoby i mocne strony;
- podejmuje działania wychodzące poza program nauczania.

2) Umiejętność uczenia się

Uczeń lub uczennica wykorzystuje różne techniki rozwiązywania problemu zaproponowane przez nauczyciela lub nauczycielkę.

3) Wytrwałość

Uczeń lub uczennica:

- podejmuje próbę rozwiązania zadania, nawet jeśli jest dla niego/niej trudne;
- sprawdza różne możliwości poradzenia sobie z problemem;
- w razie potrzeby podejmuje kilka prób rozwiązania problemu;
- nie poddaje się zbyt łatwo w obliczu trudności.

4) Rozwijanie orientacji na przyszłość

Uczeń lub uczennica dostrzega możliwe pozytywne i negatywne konsekwencje swoich działań.

Współpraca

Uczeń lub uczennica:

- wybiera zadania adekwatnie do swoich mocnych stron i trudności;
- podczas wykonywania zadania pomaga innym, a także korzysta z wiedzy i umiejętności innych osób;
- słucha z zainteresowaniem wypowiedzi innych w grupie, odtwarza treść wypowiedzi innej osoby; nie przerywa wypowiedzi innych; stara się zrozumieć wypowiedzi innych osób; zachowuje zasady wzajemnego szacunku w komunikacji;
- rzetelnie i na czas wykonuje swoje zadania; włącza się do wspólnej pracy;
- współpracuje z koleżankami i kolegami, a także z nauczycielami i nauczycielkami – również tymi, z którymi do tej pory nie miał/ nie miała kontaktu.

Kluczowe osiągnięcia uczniów i uczennic

Zakładamy, że realizacja programu *Podróże* pomoże uczniom i uczennicom zdobyć umiejętności i wiedzę zdefiniowane w podstawie programowej edukacji wczesnoszkolnej oraz w podstawie programowej przewidzianej dla klas IV–VIII szkoły podstawowej. Chodzi głównie o zapisy dotyczące edukacji społecznej/ historii oraz edukacji przyrodniczej/ przyrody^{vi}. Pojawia się też osiągnięcia z innych edukacji/ przedmiotów szkolnych, co tylko podkreśla interdyscyplinarny charakter programu.

W nawiasie podajemy numery punktów z podstawy programowej. Kolorem niebieskim oznaczamy te z dokumentu dla edukacji wczesnoszkolnej, a czerwonym – dla klasy IV. Punkty bez numerów są dodane przez nas (wychodzą poza podstawę programową). Zakładamy, że uczestnictwo w programie przyczyni się do tego, że uczeń/uczennica nabędzie wskazaną wiedzę i umiejętności, a także rozwinie dane postawy.

Edukacja społeczna/historia

Uczeń lub uczennica:

- opowiada ciekawostki historyczne dotyczące regionu, kraju, wyróżniając w nich postaci fikcyjne i realne (III.1.7.);
- szanuje zwyczaje i tradycje różnych grup społecznych i narodów, przedstawia i porównuje zwyczaje ludzi, np. dotyczące świąt w różnych regionach Polski, a także w różnych krajach (III.1.9.);
- przedstawia wybrane legendy dotyczące regionu, w którym mieszka lub inne (III.2.1.);
- poznaje historię i tradycje swojej okolicy i ludzi dla niej szczególnie zasłużonych; zna lokalne zabytki i opisuje ich dzieje (I.2.);
- zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn państwowy) (II.1.);
- zna legendy o początkach państwa polskiego (II.2.);
- wiąże najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej z właściwymi regionami (II.3.);
- sytuuje w czasie i opowiada o (...) Józefie Piłsudskim i jego żołnierzach (IV.12);
- opowiada o plemionach słowiańskich i warunkach życia na terenie dzisiejszej Polski; opowiada legendy związane z rodem Piastów (V.1.);
- opowiada o zamkach i rycerzach, o obyczajach rycerskich. (V.5.).

Edukacja przyrodnicza/ przyroda

Uczeń lub uczennica:

- rozpoznaje w swoim otoczeniu popularne gatunki roślin i zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, a także gatunki objęte ochroną (IV.1.1., VI.7.);

- odszukuje w różnych dostępnych zasobach, w tym internetowych, informacje dotyczące środowiska przyrodniczego, potrzebne do wykonania zadania, ćwiczenia (IV.1.4.);
- chroni przyrodę, wskazuje wybrane miejsca ochrony przyrody oraz parki narodowe, pomniki przyrody w najbliższym otoczeniu – miejscowości, regionie (IV.1.7);
- wskazuje na mapie fizycznej Polski jej granice, główne miasta, rzeki, nazwy krain geograficznych (IV.3.2.);
- czyta proste plany, wskazuje kierunki główne na mapie, odczytuje podstawowe znaki kartograficzne map, z których korzysta; za pomocą komputera, wpisując poprawnie adres, wyznacza np. trasę przejazdu rowerem (IV.3.3.);
- odczytuje informacje z planu i mapy posługując się legendą (II.6.);
- korzysta z planu i mapy wielkoskalowej podczas planowania wycieczki (II.8.);
- przedstawia charakterystyczne dla Polski dyscypliny sportowe; (IV.3.5.);
- proponuje rodzaje wypoczynku i określa zasady bezpieczeństwa z nimi związane (V.1.);
- (...) rozpoznaje podstawowe gatunki roślin i zwierząt żyjących w lesie oraz przyporządkowuje je do odpowiednich warstw lasu; wymienia zasady właściwego zachowania się w lesie (VI.8.);
- obserwuje i podaje nazwy typowych organizmów łąki i pola uprawnego, podaje ich znaczenie dla człowieka (VI.11.);
- rozpoznaje i nazywa organizmy żyjące w wodzie (VI.13.);
- charakteryzuje współczesny krajobraz najbliższej okolicy (VII.4.);
- wskazuje miejsca występowania obszarów chronionych, pomników przyrody, obiektów zabytkowych w najbliższej okolicy, uzasadnia potrzebę ich ochrony (VII.8.);
- ocenia krajobraz pod względem jego piękna oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego „małej ojczyzny” (VII.9.);
- wyjaśnia zjawisko wybuchu wulkanu; wskazuje miejsca w Polsce, w których można znaleźć ślady po wulkanach;
- wymienia mieszkające w Polsce mniejszości narodowe i religijne;
- wymienia zasady zachowania się na terenach przygranicznych;
- wyjaśnia, co to jest strefa Schengen.
- opisuje krajobraz najbliższej okolicy w przyszłości.

Edukacja polonistyczna/język polski

Uczeń lub uczennica:

- słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych, wymagających komunikacji i wzajemnego zrozumienia (I.1.1.);
- uczestniczy w rozmowie na zadany temat, wydziela jej części, sygnały konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu, tłumaczące sens (III.1.1.);
- wykonuje zadanie według usłyszanej instrukcji; zadaje pytania w sytuacji braku rozumienia lub braku pewności zrozumienia słuchanej wypowiedzi (I.1.2.);
- słucha z uwagą lektur i innych tekstów czytanych przez nauczyciela, uczniów i inne osoby (I.1.3.);
- słucha i czeka na swoją kolej, panuje nad chęcią nagłego wypowiedzania się, szczególnie w momencie wskazywania tej potrzeby przez drugą osobę (I.1.5.);
- formułuje pytania dotyczące sytuacji zadaniowych, wypowiedzi ustnych nauczyciela, uczniów lub innych osób z otoczenia (I.2.2.);
- wypowiada się w formie uporządkowanej i rozwiniętej na tematy związane z przeżyciami, zadaniem, sytuacjami szkolnymi, lekturą czy wydarzeniem kulturalnym (I.2.3.);
- dobiera stosowną formę komunikacji werbalnej i własnego zachowania, wyrażającą empatię i szacunek do rozmówcy (I.2.7.);
- pisze notatkę, życzenie, ogłoszenie, zaproszenie, podziękowanie, list; (...) pisze krótkie teksty, wykorzystując aplikacje komputerowe (I.4.3.);
- tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog, opowiadanie (twórcze, odtwórcze), opis, list, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie (III.2.1.);
- redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów (III.2.8.);
- charakteryzuje komiks jako tekst kultury; wskazuje charakterystyczne dla niego cechy (I.2.7.);
- korzysta z różnych źródeł informacji, np. atlasów, czasopism dla dzieci, słowników i encyklopedii czy zasobów internetu i rozwija swoje zainteresowania (I.6.2.);
- korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach, gromadzi wiadomości, selekcjonuje informacje (IV.3.);
- odróżnia informacje o faktach od opinii (I.2.6.);
- dokonuje selekcji informacji (III.1.4.);

- wykorzystuje nabyte umiejętności do rozwiązywania problemów i eksploracji świata, dbając o własny rozwój i tworząc indywidualne strategie uczenia się (I.6.3.);
- rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystuje te umiejętności do prezentowania własnych zainteresowań (IV.9.).

Edukacja matematyczna/ matematyka

Uczeń lub uczennica:

- wykorzystuje nabyte umiejętności do rozwiązywania problemów, działań twórczych i eksploracji świata, dbając o własny rozwój i tworząc indywidualne strategie uczenia się (II.6.9.);
- wykonuje proste obliczenia kalendarzowe na dniach, tygodniach, miesiącach, latach (XII.4.);
- odczytuje temperaturę (dodatnią i ujemną) (XII.5.);
- zamienia i prawidłowo stosuje jednostki długości: milimetr, centymetr, decymetr, metr, kilometr (XII.6.).

Edukacja plastyczna/ plastyka

Uczeń lub uczennica:

- wykonuje prace, modele, rekwizyty, impresje plastyczne potrzebne do aktywności artystycznej i naukowej (V.2.6.);
- wykonuje prace i impresje plastyczne jako formy przekazania i przedstawienia uczuć, nastrojów i zachowań (np. prezent, zaproszenie) (V.2.7.);
- ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem i muzyką; korzysta z narzędzi multimedialnych (V.2.8.);
- tworzy przy użyciu prostej aplikacji komputerowej, np. plakaty, ulotki i inne wytwory (V.2.9.);
- projektuje graficzne formy użytkowe (zaproszenie, okładka, plakat); kształtuje przestrzenne formy dekoracyjne i scenograficzne – indywidualnie i w zespole; umiejętności te wykorzystuje w przygotowywaniu imprez i uroczystości szkolnych, np. powiązanych z kalendarzem różnego typu świąt (II.4.).

Edukacja techniczna/ technika

Uczeń lub uczennica:

- planuje i realizuje własne projekty/prace; realizując te projekty/prace współdziała w grupie (VI.1.1.);
- organizuje pracę, wykorzystuje urządzenia techniczne i technologie; zwraca uwagę na zdrowie i zachowanie bezpieczeństwa, z uwzględnieniem selekcji informacji, wykonywania czynności użytecznych lub potrzebnych (VI.1.3.);

- wykonuje przedmioty użytkowe, w tym dekoracyjne i modele techniczne (VI.2.2.);
- wykonuje przedmiot/model/pracę według własnego planu i opracowanego sposobu działania (VI.2.4.);
- wykonuje proste rysunki w postaci szkiców (IV.2.).

Edukacja informatyczna/ informatyka

Uczeń lub uczennica:

- tworzy proste rysunki, dokumenty tekstowe, łącząc tekst z grafiką, np. zaproszenia, dyplomy, ulotki, ogłoszenia; powiększa, zmniejsza, kopiuje, wkleja i usuwa elementy graficzne i tekstowe – doskonali przy tym umiejętności pisania, czytania, rachowania i prezentowania swoich pomysłów (VII.2.2.);
- przygotowuje i prezentuje rozwiązania problemów, posługując się podstawowymi aplikacjami (edytor tekstu oraz grafiki, arkusz kalkulacyjny, program do tworzenia prezentacji multimedialnej) na swoim komputerze lub w chmurze (II.3.);
- zapisuje efekty swojej pracy we wskazanym miejscu (VII.2.3.);
- gromadzi, porządkuje i selekcjonuje efekty swojej pracy oraz potrzebne zasoby w komputerze lub w innych urządzeniach, a także w środowiskach wirtualnych (w chmurze) (II.4.);
- posługuje się komputerem lub innym urządzeniem cyfrowym oraz urządzeniami zewnętrznymi przy wykonywaniu zadania (VII.3.1.);
- korzysta z urządzeń do nagrywania obrazów, dźwięków i filmów, w tym urządzeń mobilnych (III.1.a.).
- korzysta z udostępnionych mu stron i zasobów internetowych (VII.3.3.);
- współpracuje z uczniami, wymienia się z nimi pomysłami i doświadczeniami, wykorzystując technologię (VII.4.1.);
- wykorzystuje możliwości technologii do komunikowania się w procesie uczenia się (VII.4.2.).

Edukacja zdrowotna/ wychowanie fizyczne

Uczeń lub uczennica:

- organizuje zespołową zabawę lub grę ruchową z wykorzystaniem przyboru lub bez (IX.3.1.);
- układa zespołowe zabawy ruchowe i w nich uczestniczy, ma świadomość, iż sukces w takiej zabawie odnosi się dzięki sprawności, zaradności i współdziałaniu (IX.3.6.);
- opisuje zasady wybranej regionalnej zabawy lub gry ruchowej (II.1.2.);
- uczestniczy w sportowych rozgrywkach klasowych w roli zawodnika, stosując zasady „czystej gry”: szacunku dla rywali, respektowania przepisów gry, podporządkowania się decyzjom sędziego, potrafi

właściwie zachować się w sytuacji zwycięstwa i porażki, podziękować za wspólną grę (kompetencje społeczne, 1.);

- pełni rolę organizatora, sędziego i kibica w ramach szkolnych zawodów sportowych (kompetencje społeczne, 2.).

W zakresie rozwijanych kompetencji proinnowacyjnych możemy ustalić następujące osiągnięcia:

Samodzielne myślenie

1) Ciekawość i odkrywanie nowych możliwości

Uczeń lub uczennica:

- wykazuje się ciekawością i chęcią poszukiwania;
- zadaje różne pytania;
- patrzy na problem z różnych punktów widzenia;
- podejmuje działania, żeby zainteresować innych swoją osobą.

2) Samodzielność myślenia

Uczeń lub uczennica:

- identyfikuje przydatne źródła informacji;
- zbiera i selekcjonuje niezbędne/wartościowe informacje.

Rozwiązywanie problemów

1) Powstawanie problemów

Uczeń lub uczennica generuje pomysły i rozwija je.

2) Rozwiązywanie problemów

Uczeń lub uczennica:

- podejmuje próby poradzenia sobie z trudnościami i wyzwaniami;
- podejmuje działania zmierzające do rozwiązania problemu;
- podejmuje działania zmierzające do poradzenia sobie z pojawiającymi się trudnościami.

Zarządzanie sobą

1) Rozwijanie zainteresowań i nauczanie, że posiadanie hobby jest zasobem

Uczeń lub uczennica:

- dzieli się z innymi swoimi zainteresowaniami;
- podejmuje działania wychodzące poza program nauczania.

2) Umiejętność uczenia się

Uczeń lub uczennica wykorzystuje różne techniki rozwiązywania problemu.

3) Wytrwałość

Uczeń lub uczennica wytrwale dąży do poradzenia sobie z problemem.

4) Rozwijanie orientacji na przyszłość

Uczeń lub uczennica dostrzega możliwe pozytywne i negatywne konsekwencje swoich działań.

Uczeń lub uczennica we współpracy z innymi rozwiązuje problemy.

Treści nauczania

Program składa się z trzech modułów:

I. Wehikułem w przeszłość

II. Wehikułem po Polsce

III. Wehikułem w przyszłość

Każdy moduł to pięć półtoragodzinnych spotkań. Zarówno moduły, jak i spotkania można realizować w dowolnej kolejności, istotne jest natomiast rozpoczęcie od zajęć wstępnych – podczas nich dzieci skonstruują wehikuły, którymi będą się poruszać w czasie i w przestrzeni.

Poniżej krótko opisujemy pomysły na poszczególne zajęcia. Podajemy hasła, zagadnienia i pomysły, z których można skorzystać podczas planowania – konstruowania scenariusza. Określamy rodzaje edukacji i przedmioty szkolne, których dotyczą wyróżnione zagadnienia.

Zajęcia wstępne: Ruszamy w podróż

SPOTKANIE: Budujemy wehikuły czasu i przestrzeni

Uczniowie i uczennice zbudują wehikuły, którymi będą podróżować podczas kolejnych zajęć.

Pomysły na aktywności:

- Co to jest wehikuł? Do czego służy? Jakie ma możliwości? Wehikuł z filmu Powrót do przyszłości (edukacja polonistyczna/ język polski)
- Zadania matematyczne – obliczenia czasowe na latach (edukacja matematyczna/ matematyka)
- Projektowanie w zespole wehikułu, budowanie wehikułu (edukacja techniczna/ technika)
- Prezentacja wehikułów (edukacja techniczna/ technika)

Moduł I Wehikułem w przeszłość

Spotkanie 1: Wehikułem do czasów Lecha, Czecha i Rusa

Uczniowie i uczennice wyruszają wehikułem czasu na spotkanie z Lechem – legendarnym założycielem państwa Polan. Doradzają Lechowi, gdzie i jak ma zbudować gród. Poznają też Gniezno – pierwszą stolicę Polski.

Pomysły na aktywności:

- Legenda o Czechu, Lechu i Rusie; scenki z legendy (edukacja polonistyczna/ język polski)
- Plakat reklamujący walory Polski (edukacja plastyczna/ plastyka)
- Portrety Piasta i Popiela (edukacja plastyczna/ plastyka)
- Umiejscawianie na mapie Polski rzek (Wisły i Odry) i miast (Gniezna i Poznania) (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Co warto zobaczyć w Gnieźnie – kościół archikatedralny NMP, wybudowany przez Mieszka I przed 977 rokiem; w archikatedrze znajdują się m.in. groby Dąbrówki i św. Wojciecha, Drzwi Gnieźnieńskie (1170 r.), trumna – relikwiarz św. Wojciecha (1662 r.); wirtualny spacer po Katedrze – <https://spacer.wzgorzelecha.pl/> (dostęp: październik 2020 r.) (edukacja społeczna, przyrodnicza/ historia, przyroda)
- Jak przez wieki zmieniało się godło Polski – prezentacja, puzzle; poszukiwanie informacji o godle we wskazanych źródłach (edukacja społeczna/ historia)
- Hymn Polan; kim byli Polanie?
https://www.dzwonek.pl/structure/demo/6469508537778176/next/~odnpoznan~Szkolny_piewnik_patriotyczny, dostęp: październik 2020 (edukacja społeczna, muzyczna/ historia, muzyka);
- Jak powstawały i jak wyglądały pierwsze piastowskie grody? Gdzie są pochowani pierwsi polscy królowie? Dlaczego wczesne grody powstawały zazwyczaj na wyspach, półwyspach lub u zbiegu rzek? Rozmowa z Lechem o tym, gdzie może zbudować swój gród. Jakie warunki musi spełniać to miejsce? Grupowe/zespołowe budowanie makiety grodu Lecha (edukacja społeczna, techniczna/ historia, technika)

Spotkanie 2: Gry i zabawy naszych babć i dziadków

Uczniowie i uczennice przenoszą się w lata 60. XX wieku, na podwórko szkolne. Poznają tam osobę (może to być uczeń lub uczennica, nauczyciel lub nauczycielka, a może woźny lub woźna), która proponuje im różne gry i zabawy z tamtych czasów. Organizują (dla koleżanek i kolegów lub dla rodziców) imprezę z różnymi ciekawymi aktywnościami.

Pomysły na aktywności:

- Rozgrywki: cymbergaj, gra w gumę, piłkarzyki, klasy (można połączyć z edukacją matematyczną/ matematyką), ciupy (kamienie), kapsle (można je ozdobić w dowolny sposób, na przykład stworzyć drużynę sławnych matematyków i matematyczek), państwa – miasta, podwórkowe bierki (dzieci przynoszą patyki, malują je w różne kolorowe wzory, którym przypisują określoną liczbę punktów, a następnie grają według ogólnie przyjętych zasad; można połączyć z edukacją matematyczną/ matematyką), łapanie – klaskanie, zośka, wyliczanki – wymyślanie własnych wyliczanek w zespołach (edukacja społeczna, zdrowotna/ historia, wychowanie fizyczne)
- Wybór najbardziej atrakcyjnej (według danej klasy) gry – elementy statystyki (edukacja matematyczna/ matematyka)
- Zorganizowanie w szkole imprezy Przerwa z grami i zabawami – dla młodszych kolegów i koleżanek (edukacja społeczna, zdrowotna/ wychowanie fizyczne)
- zorganizowanie imprezy Popołudnie z grami dla rodziców (edukacja społeczna, zdrowotna/ wychowanie fizyczne)

Spotkanie 3: W Krainie Wygasłych Wulkanów

Uczniowie i uczennice udają się w bardzo odległe czasy, gdy na terenie Polski były czynne wulkany. Wehikuł zabiera dzieci na Dolny Śląsk.

Pomysły na aktywności:

- Czym są wulkany? Gdzie dzisiaj znajdują się czynne wulkany? (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Co by się stało, gdyby na Ziemi nie było dzisiaj wulkanów? Zespołowy eksperyment z sodą kuchenną, cukrem i wodą – jak wybuchały wulkany (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Śląska Fudżijama, czyli Ostrzyca Proboszczowicka – poszukiwanie informacji o tym miejscu: gdzie się ono znajduje, co tam można zobaczyć (edukacja przyrodnicza/ przyroda)

Spotkanie 4: Na imieninach w Milusinie

Uczniowie i uczennice udają się wehikułem czasu na imieniny do dworku Milusin w Sulejówku. Czekają tutaj na nich dwie siostry: młodsza Jagoda i starsza Wandzia. Jest 17 marca 1926 roku. Od rana do wieczora Milusin odwiedza mnóstwo gości. Każdego osobiście przyjmuje ojciec dziewczynek – marszałek Józef Piłsudski. Wieczorem salon jest pełen kwiatów, słodczy i różnego rodzaju prezentów.

Dzieci proponują menu na przyjęcie dla marszałka i jego rodziny. Przygotowują też prezent dla solenizanta.

Pomysły na aktywności:

- Kim był ojciec Jagody i Wandzi – poznanie postaci Józefa Piłsudskiego; można skorzystać z techniki teatru Kamishibai (edukacja społeczna/ historia)
- Jadalnia – tutaj rodzina Jagody i Wandzi każdego dnia o godzinie 3 po południu siada do obiadu. Co mogli jeść w tamtych czasach? Bardzo lubili kruchy placek z suszonymi śliwkami i zapiekaną pianką na wierzchu. Zawsze też były litewskie sucharki, posypane cukrem i cynamonem. Ojciec dziewczynek lubił mocną i słodką herbatę. Układanie w zespołach menu na imieniny marszałka (edukacja społeczna/ historia)
- Komiks Imieniny w Milusinie – przygotowanie komiksu o imieninach marszałka. Bohaterkami mają być Jagoda i Wandzia. Komiks można wykonać za pomocą narzędzi cyfrowych (edukacja społeczna, informatyczna/ historia, informatyka)
- Przygotowanie w zespołach prezentu dla marszałka – dowiedzenie się, co lubił robić w czasie pobytu w Sulejówku. Warto skorzystać z materiałów Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku: <https://muzeumpilsudski.pl/>; ciekawostka: goście przynosili marszałkowi różne prezenty (m.in. jaja, masło, ser, domowe wino). Pewnego roku marszałek otrzymał 2 psy, 10 królików, owcę, sarnę, lisa, gęś i wojowniczego koguta. Wszystkie te zwierzęta zamieszkały w dworku w Sulejówku (edukacja społeczna, plastyczna, techniczna/ historia, plastyka, technika)

Spotkanie 5: Na Turnieju Rycerzy i Dam

Wehikuł czasu zabiera dzieci do średniowiecza, na Zamek Ogrodzieniec w Podzamczu. Spotykają tutaj starego mędrca – przewodnika po zamku. Uczestniczą w Turnieju Rycerzy i Dam. Przygotowują tarcze z herbami.

Pomysły na aktywności:

- Opowieść mędrca – jedna z zamkowych legend: o czarnym psie lub o dwóch braciach (edukacja polonistyczna/ język polski)
- Udział w Turnieju Rycerzy i Dam z różnymi konkurencjami, na przykład strzelanie z łuku, rzut włócznią, bieg z przeszkodami dla Dam i Rycerzy (edukacja społeczna, zdrowotna/ historia, wychowanie fizyczne)
- Historia i tradycja stosowania herbów; zespołowe projektowanie i wykonywanie różnymi technikami plastycznymi herbów na kartonowych tarczach (edukacja społeczna, plastyczna/ historia, plastyka)

Moduł II Wehikułem po Polsce

Spotkanie 1: Śladem wilka

Wehikuł zabiera dzieci nad Biebrzę. Tutaj, w Biebrzańskim Parku Narodowym, podglądają wilki i poznają ich życie. Sprawdzają, jakie ślady pozostawiają łapy tych zwierząt. Przygotowują wystawę o wilkach.

Pomysły na aktywności:

- Jak wyglądają wilki? Co jedzą? Ile jedzą? Czy chodzą głodne? Uzębienie wilka; zmiana uzębienia z mlecznego na stałe; związek pomiędzy budową a funkcją grup zębów drapieznika (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- porównywanie tropów wilka i dużego psa – kształtów i wielkości. Jakie informacje można odczytać z układu tropów i ich kształtów oraz towarzyszących im śladów? (trasa przemieszczania się wilka, pokonana odległość, tempo marszu, kryjówki, żerowanie itp.) (edukacja przyrodnicza, matematyczna/ przyroda, matematyka)
- Życie wilka, wilcza rodzina. Jak rośnie wilcze szczenię? Roczny cykl życia wilków. Selekcjonowanie informacji, dostrzeganie cykliczności w życiu zwierząt (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Gdzie w Polsce można spotkać wilki – zaznaczanie tych miejsc na mapie Polski. Ile wilków mieszka w Polsce? (edukacja przyrodnicza, matematyczna/ przyroda, matematyka)
- Co mówi ciało wilka – postawa, wyraz pyska, ułożenie uszu, marszczenie i otwieranie paszczy, pokazywanie zębów, ułożenie i ruchy ogona; odczytywanie ze zdjęć mowy ciała wilka (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Jakimi metodami naukowcy i naukowczynie badają życie wilków? Czego dowiadują się o wilkach na podstawie badań? Praca z tekstem (edukacja przyrodnicza, polonistyczna/ przyroda, język polski)
- Fakty i opinie o wilkach – określanie, czy dana wypowiedź (na przykład: wilki są złośliwe, wilki żyją w watahach) jest faktem, czy opinią (edukacja przyrodnicza, polonistyczna/ przyroda, język polski)
- wilki na obrazach, makatkach i przedmiotach codziennego użytku; projektowanie przedmiotu codziennego użytku z wizerunkiem wilka (edukacja plastyczna/ plastyka)
- wilcze przysłowia, mity i legendy; wilki w bajkach (Bajka o Czerwonym Kapturku) (edukacja polonistyczna/ język polski)
- organizacja klasowej lub szkolnej wystawy na temat wilków (plakaty, zdjęcia, artykuły z gazet, mapa z zaznaczonymi miejscami, w których żyją wilki, prace plastyczne wykonane różnymi technikami) (edukacja plastyczna/ plastyka)

Spotkanie 2: Gdzie w Polsce rośnie lawenda?

Lawenda kojarzy się z Prowansją. Ale czy koniecznie trzeba jechać do Francji, żeby podziwiać barwne lawendowe pola? Dzieci wsiadają do wehikułu i odwiedzają jedną z polskich lawendowych plantacji. Poznają lawendę – jej wygląd, zapach i właściwości. Sadzą sadzonki roślin, przygotowują zielniki, częstują innychziołową herbatką. Wykonują lawendowe prezenty.

Pomysły na aktywności:

- Jak wygląda lawenda? Jak pachnie? Jaką ma wielkość? (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Dlaczego lawendę nazywa się kłoskami świętojańskimi? Co to jest przesilenie letnie? Obliczanie, za ile dni będzie lub ile dni temu było przesilenie letnie (edukacja przyrodnicza, matematyczna/ przyroda, matematyka)
- Do czego można zastosować lawendę – właściwości olejku lawendowego (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Sadzenie lawendy do własnoręcznie przygotowanych doniczek; zasady sadzenia i pielęgnacji rośliny (edukacja przyrodnicza, plastyczna, techniczna/ przyroda, plastyka, technika)
- Spacer po okolicznych łąkach i ogrodach – zbieranie sezonowych ziół, poznawanie ich nazw i właściwości; przygotowywanie zielników; serwowanie ziołowej herbatki (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Przygotowywanie pachnących musujących kul do kąpieli, naturalnego mydła z sezonowymi dodatkami ziół lub woreczków wypełnionych suszem lawendowym (edukacja techniczna/ technika)
- Wycieczka na plantację lawendy – w Polsce jest co najmniej kilkanaście takich miejsc , np. <http://miscatalina.pl/pole-lawendy-lubelskie/> (dostęp: październik 2020 r.)

Spotkanie 3: Wyprawa na trójstyki

Co to jest trójstyk? To miejsce, w którym spotykają się granice trzech państw. Zazwyczaj znajdują się tam specjalne znaki graficzne lub obeliski. Na granicach Polski znajduje się 6 trójstyków i wszystkie je odwiedzają swoim wehikułem dzieci. Dowiadują się, jak trzeba się zachowywać w strefie nadgranicznej i co to jest strefa Schengen.

6 polskich trójstyków to:

- Polska – Rosja – Litwa: koło Bolci (gmina Wiżajny) i Wisztyńca (Litwa), znak graniczny o nazwie Wisztyniec; tutaj znajduje się też granica między województwami warmińsko-mazurskim i podlaskim;
- Polska – Litwa – Białoruś: na rzece Marycha niedaleko Stanowiska, znak graniczny Marycha, Mara;
- Polska – Białoruś – Ukraina: na Bugu, w miejscowości Orchówek pod Włodawą;

- Polska – Ukraina – Słowacja: na szczycie Krzemieniec;
- Polska – Słowacja – Czechy: pomiędzy miejscowościami Jaworzynka-Trzyciatek w Polsce, Czarne w Słowacji a Herczawa w Czechach;
- Polska – Czechy – Niemcy: pomiędzy miejscowościami Porajów, Hrádek nad Nisou i Żytawa.

Pomysły na aktywności:

- Zaznaczanie trójstyków na mapie Polski (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Planowanie wyprawy ze swojej szkoły do wszystkich sześciu trójstyków; obliczanie długości trasy i odległości pomiędzy poszczególnymi trójstykami w kilometrach, liczenie, ile dni zajmie wyprawa; opisywanie trasy (edukacja przyrodnicza, matematyczna/ przyroda, matematyka)
- Sprawdzanie, co ciekawego można zobaczyć w okolicach trójstyków; jak są oznaczone trójstyki? Przygotowanie prezentacji zdjęć (edukacja przyrodnicza, informatyczna/ przyroda, informatyka)
- Okolice, gdzie znajduje się trójstyk Wisztyniec (m.in. gmina Wiżajny) są uważane za polski biegun zimna. Co to znaczy? Sprawdzanie, jaka jest tam aktualnie temperatura i porównywanie jej z temperaturą w swojej miejscowości (edukacja przyrodnicza, matematyczna/ przyroda, matematyka)
- Zasady poruszania się w strefie nadgranicznej; strefa Schengen – co to jest? Rosja i Białoruś nie należą do strefy Schengen. Po stronie rosyjskiej nie wolno chodzić ani fotografować. Podobnie nie można przekraczać samowolnie granicy z Białorusią na trójstyku na rzece Marycha niedaleko Stanowiska. Jest to trójstyk najbardziej wysunięty na północ naszego kraju. Określanie położenia każdego z trójstyków (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Na szycie bieszczadzkiego Krzemieńca znajduje się obelisk z godłami i nazwami trzech graniczących ze sobą państw: Polski, Czech i Słowacji. Jest tam też polski słupek graniczny nr 1. Poznawanie godła sąsiadów Polski (edukacja przyrodnicza, społeczna/ przyroda)
- Najwyżej położony w naszym kraju jest trójstyk na Krzemieńcu. Jest to również punkt najbardziej wysunięty na południe. Krzemieniec ma wysokość 1221 m n.p.m. Sprawdzanie, czy jest to najwyższy szczyt Bieszczad – pojęcia niższy, wyższy (edukacja przyrodnicza, matematyczna/ przyroda, matematyka)

Spotkanie 4: Przygoda z geocachingiem

Dzisiaj wehikuł parkuje pod szkołą, a dzieci przygotowują zabawę terenową po swojej okolicy. Będzie to geocaching. Uczniowie i uczennice rozszyfrują znaczenie tego słowa, poznają zasady zabawy i zorganizują własne poszukiwania skrytek. Dowiedzą się, co to są współrzędne geograficzne i do czego służy GPS.

Pomysły na aktywności:

- Rozszyfrowywanie nazwy geocaching. Słowo cache w języku angielskim to 'skrytka, kryjówka, schowek' – nawiązuje do skarbów ukrywanych niegdyś przez piratów, złodziei czy uciekinierów. Przedrostek geo ('ziemia') oznacza globalny charakter zabawy, jest analogią do geografii. Organizator zabawy chowa pojemniki z fantami i określa współrzędne geograficzne miejsc. Uczestnicy i uczestniczki na tej postawi szukają pojemników. Słowo geocache określa ukryty pojemnik. Oprócz angielskiego słowa geocache w Polsce stosuje się nazwy: skrzynka, skrytka albo kesz (edukacja językowa/ język obcy)
- Tworzenie skrytek – trzeba je zakładać w atrakcyjnych miejscach, ważny jest też pomysł na ich zamaskowanie. Skrytki mogą być różnej wielkości – od malutkich pojemniczków, po olbrzymie pudła. Składanie pudełek z tektury. Różne kształty pudełek (edukacja matematyczna/ matematyka)
- Co to są współrzędne geograficzne? Co to jest GPS? Zadania z wykorzystaniem GPS-u (na przykład aplikacje w telefonie komórkowym) (edukacja przyrodnicza, informatyczna/ przyroda, informatyka)
- Tworzenie logbooka, czyli dziennika wpisów umieszczanego w skrytce. Można w nim wpisać na przykład imiona członków drużyny i czas odnalezienia skrytki. Oprócz logbooka w środku umieszcza się różnego rodzaju przedmioty (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Zasady umieszczania skrytek: szczelny, trwały pojemnik z informacją o jego przeznaczeniu. Nie można umieszczać skrytki na terenach z zakazem wstępu (np. na terenach prywatnych), ani na terenach chronionych przyrodniczo poza wyznaczonymi szlakami (parki narodowe i rezerваты). Nie można zakopywać pojemnika. Ukrywając pojemnik, trzeba jak najmniej ingerować w środowisko naturalne czy w obiekty zabytkowe (edukacja przyrodnicza, społeczna/ przyroda)
- Zorganizowanie gry geocachingowej dla innej klasy lub dla rodziców. Przygotowanie pojemników z dziennikami i fantami. Umieszczanie ich na wyznaczonym terenie (las obok szkoły, park, ulice miasta). Odczytanie ich położenia i oznaczenie, na przykład za pomocą pinezki w aplikacji (edukacja przyrodnicza, społeczna, informatyczna/ przyroda, informatyka)
- Przygotowanie imprezy. Opracowanie jej regulaminu – co drużyna ma zrobić z fantami z pudełka? Odłożyć na miejsce po wpisaniu swojej wizyty do logbooka? Czy wymienić znalezione fanty na inne? Przygotowanie opisu trasy (edukacja przyrodnicza, polonistyczna, informatyczna/ przyroda, język polski, informatyka)
- Przekazanie osobom, które szukają pojemników, informacji o ich położeniu (edukacja przyrodnicza, polonistyczna/ przyroda, język polski)
- Napisanie artykułu na temat geocachingu na stronę internetową szkoły (edukacja polonistyczna/ język polski)

Spotkanie 5: Baśniowym szlakiem

Wehikuł podąża trasą baśniowego szlaku. Zatrzymuje się w siedmiu Wioskach Bajek. W każdej Wiosce dzieci spotykają jednego z siedmiu krasnoludków oraz innych bohaterów i bohaterki z utworów Marii Konopnickiej.

Pomysły na aktywności:

- Podróż wehikułem do Suwałk (ile to kilometrów?), na ulicę Kościuszki. Wehikuł parkuje w ogrodzie dawnego domu Marii Konopnickiej przy Zaułku Krasnoludków. Baśń O siedmiu krasnoludkach i o sierotce Marysi. Skarb siedmiu krasnoludków – klucz, korona i klejnoty króla Błystka. Jak duży jest krasnoludek? Powiększanie krasnoludków (edukacja przyrodnicza, polonistyczna, matematyczna/ przyroda, język polski, matematyka)
- Podróż z Suwałk do Wioski Wesółych Wędrowców w Nowej Wsi – Janek Wędrowniczek, krasnoludek Poziomek. Młyn – jak powstaje mąka? Ryba sieja. Największy na świecie tradycyjny termometr kapilarny (265 cm). Wykonanie papierowego modelu takiego termometru (edukacja przyrodnicza, polonistyczna, matematyczna/ przyroda, język polski, matematyka)
- Trzeci przystanek na Baśniowym Szlaku to Wioska Darów Lasu w sercu Puszczy Augustowskiej, we wsi Kopiec w gminie Sztabin. Jagodowy Król, krasnoludek Modraczek. Łosie, borsuki, pszczoły, mrówki, pająki. Łacińskie nazwy zwierząt. Jagodowi Królewicze – jagody (gdzie rosną, jaki mają smak?). Tworzenie wielkiej pajęczyny ze sznurka (edukacja przyrodnicza, polonistyczna, matematyczna/ przyroda, język polski, matematyka)
- Następny przystanek to Wioska Dwóch Mistrzów w Puńsku – polska stolica Litwinów. Kultura Litwinów. Muzyka, taniec naszych sąsiadów - Litwinów i Białorusinów. Mniejszości narodowe. Różne słowa po litewsku i po białorusku. Różnice i podobieństwa pomiędzy językami. Legenda o Pięknej Jegli i wężu Żaltysie. Koszałek Opałek i świerszcz Sarabanda. Dźwięki różnych instrumentów muzycznych (edukacja przyrodnicza, polonistyczna, językowa, społeczna, muzyczna/ przyroda, język polski, język obcy, muzyka)
- Bakłarzewo w Dolinie Rospudy i Wioska Zapomnianych Wojów to piąty przystanek wehikułu. Krasnoludek Pietrzyk i dwaj rycerze króla Błystka – Mikuła i Pakuła. Jaćwingowie i ich kultura. Legenda o Starym Skazdubie (edukacja przyrodnicza, polonistyczna/ przyroda, język polski)
- Szósty przystanek wehikułu – Baśniowy Szlak w Rutce-Tartaku. Krasnoludek Sikorek (wiersz Marii Konopnickiej Pan Zielonka). Zwyczaje leśnych zwierząt – lisa, bobra, zająca, łosia, dzika i różnych ptaków. Tropy zwierząt. Mamuty – kiedy zamieszkiwały Suwalszczyznę, ile to lat temu? Legenda o czarnym wilku (edukacja przyrodnicza, polonistyczna/ przyroda, język polski)
- Zakończenie wyprawy w Wiosce Bajek w Sejnach. Krasnoludek Krężołek – paż Króla Błystka. Dziadek z wiersza M. Konopnickiej Dziadek przyjdzie. Jak powstały Sejny? Wielokulturowość. Domy rzemieślników: starowiec bednarza, żydowskiego krawca, polskiego szewca i litewskiego piekarza. Świątynie różnych wyznań – zbór, synagoga, dom modlitewny – molenna, cerkiew (edukacja przyrodnicza, polonistyczna, społeczna/ przyroda, język polski)

Wioski powinny być ustawione na zasadzie stacji, które dzieci odwiedzają w kiluosobowych zespołach. Spotkanie jest podzielone na siedmioro krótszych zajęć. Każdy zespół zajmuje się inną wioską – przygotowuje atrakcje, zadania, łamigłówki. Potem wszystkie zespoły odwiedzają poszczególne wioski.

Moduł III Wehikułem w przyszłość

Spotkanie 1: Muzeum bez kapci?

Wehikuł zabiera uczniów i uczennice do muzeum przyszłości. Jak ono wygląda? To dzieci je zaprojektują!

Pomysły na aktywności:

- Jak będzie wyglądało nowoczesne muzeum za 100 lat? Co będzie ważniejsze – skomplikowane technologie czy eksponaty? Czy odwiedzające osoby będą tylko oglądały różne rzeczy, czy też podejmą inne aktywności? Jakie? (edukacja informatyczna, społeczna/ przyroda, informatyka)
- Projektowanie muzeum marzeń; przygotowanie własnej miniwystawy (edukacja techniczna/ technika)
- Projektowanie muzeum, na przykład dyscyplin sportu. Będzie to muzeum, które odwiedzą dzieci w odległej przyszłości, na przykład za 100 lat (edukacja techniczna/ technika)
- A może ktoś z klasy będzie bardzo sławny, wybitny (z jakiego powodu?) i będzie to właśnie jego muzeum? Jakie będzie? Co w nim będzie? Co będzie się najbardziej podobało zwiedzającym? (edukacja społeczna)

Spotkanie 2: Kiedy wszystko będzie na wynajem?

Dzieci udają się wehikułem w różne miejsca w przyszłości, w których można coś wynająć. Wymyślają nowe, nieznanne jeszcze usługi. Zastanawiają się też nad tym, czego nie będzie można wynająć.

Pomysły na aktywności:

- Co dzisiaj można wynająć na jakiś czas? (Rower, hulajnogę, samochód, mieszkanie). Lepiej wynająć czy kupić? Dlaczego? W jakich sytuacjach wynajem jest lepszy? (edukacja społeczna)
- Burza mózgów – co będzie można wynająć, kiedy dzieci będą już dorosłymi ludźmi? (edukacja społeczna)
- Praca w zespołach – projektowanie miejsc, w których będzie można coś wynająć. Przygotowywanie krótkich opisów takich miejsc. Wystawa prac, prezentacja (edukacja techniczna, polonistyczna/ technika, język polski)
- Wymyślanie nowej, nieznannej usługi. Co można by wynająć – co chcieliby wynająć, a nie mogą, bo nie ma takiej usługi? Na przykład ogrody na wynajem (edukacja społeczna)
- Czego raczej nie można wynajmować (na przykład zwierząt)? Nie każdy pomysł warto realizować (edukacja społeczna)

Spotkanie 3: Jak będzie wyglądać nasza miejscowość w następnym wieku?

Tym razem dzieci podróżują wehikułem tylko w czasie – nadal są w swojej miejscowości, ale dokładnie 100 lat później. Jest na przykład 9 października 2120 roku. Jak wygląda ich miejscowość? Jak wygląda ich szkoła? Uczniowie i uczennice przygotowują wizualizację przyszłości jakiegoś miejsca, które dobrze znają. Nagrywają krótki film dla dzieci, które będą chodzić do ich szkoły wiek później. Tylko czy wtedy będzie jeszcze istnieć szkoła...

Pomysły na aktywności:

- Burza mózgów – co pozostało w miejscowości? Czego już nie ma? A co się zmieniło? (edukacja społeczna)
- Burza mózgów – jak wygląda szkoła? A może nie ma już szkoły? Dzieci uczą się zdalnie w swoich domach? Czego się uczą? Czy mają podręczniki w wersji papierowej? (edukacja społeczna)
- Praca w zespołach – wybór jednego miejsca w miejscowości. Dyskusja o tym, jak będzie ono wyglądało w następnym wieku. Zanotowanie w jakiejś formie (rysunek, opis) wyników dyskusji. Napisanie listów do przyszłych uczniów i uczennic tej samej szkoły. Przekazanie projektów i listów dyrektorce lub dyrektorowi szkoły (edukacja społeczna, polonistyczna/ język polski)
- Nagranie krótkich filmików z przedstawieniem wizji miejsc za 100 lat. Praca w zespołach – przygotowanie scenariuszy filmów, podział ról. Zapisanie filmików, na przykład w chmurze (edukacja społeczna, polonistyczna, informatyczna/ język polski, informatyka)

Spotkanie 4: Zabrakło wody

Dzieci ruszają na pomoc – w ich miejscowości zabrakło wody. Przenoszą się zaledwie o kilkanaście lat w przyszłość. Powołują sztab kryzysowy, który próbuje opanować kryzys. Potem wracają w czasy współczesne i zastanawiają się, co mogą zrobić one same, ich rodzice i inni bliscy, żeby nigdy nie doszło do takiej sytuacji.

Pomysły na aktywności:

- Wysychają ujęcia wody, z kranów czasami nie leci ani kropla, wyschła rzeka – co robić? Jakie kłopoty się pojawiają? Do czego jest potrzebna woda? (edukacja przyrodnicza/ przyroda)
- Powołanie sztabu kryzysowego. Jak można pomóc? Pozostały niewielkie zapasy wody. Pisanie apelu do mieszkańców i mieszkank miejscowości w sprawie oszczędzania wody; opracowanie ważnych zasad postępowania: z czego mieszkańcy i mieszkanki muszą zrezygnować, a co ograniczyć? (edukacja społeczna, polonistyczna, przyrodnicza/ język polski, przyroda)
- Powrót do czasów współczesnych. Na szczęście z kranów jeszcze leci woda. Co można zrobić, żeby nie doszło do takiej sytuacji – opracowanie pomysłów i zasad; zastanowienie się, w jaki sposób dotrzeć z przesłaniem do mieszkańców i mieszkank; realizacja zaplanowanych działań (edukacja społeczna, polonistyczna, przyrodnicza/ język polski, przyroda)

Spotkanie 5: Jakim dyscyplinom sportowym będziemy kibicować?

Są dyscypliny sportowe, których już nie obejrzymy w relacjach telewizyjnych ani na stadionach. To na przykład ćwiczenia z maczugami, strzelanie do żywych gołębi, wspinaczka po linie, rzut dyskiem czy wyścigi rydwanów. A jakim dyscyplinom będzie można kibicować za kilkadziesiąt lat? Wehikuł wiezie uczniów i uczennice na zawody sportowe w dyscyplinie, która jeszcze nie istnieje. Dzieci wcielają się w rolę komentatorów i komentatorek i relacjonują zawody przyszłości. Mogą też przygotować serwis sportowy dla programu informacyjnego nadawanego w telewizji lub w Internecie za kilkadziesiąt lat.

Pomysły na aktywności:

- Praca w zespołach – wymyślanie dyscypliny sportu, która jeszcze nie istnieje. Opisanie jej zasad i potrzebnego sprzętu. Może uda się zorganizować rozgrywkę w jakiejś nieistniejącej jeszcze dyscyplinie? (edukacja zdrowotna, polonistyczna/ język polski, wychowanie fizyczne)
- Oto dyscypliny sportowe przyszłości, które już dziś są wymyślane: rajdy samochodowe w dwóch rzeczywistościach: VR i realnej w tym samym czasie, wyścigi dronów, skoki w tunelu aerodynamicznym, piłka nożna robotów. Wcielenie się w rolę komentatorów i komentatorek i relacjonowanie zawodów sportowych z przyszłości (edukacja zdrowotna, polonistyczna/ język polski, wychowanie fizyczne)
- Przygotowanie serwisu sportowego dla programu informacyjnego, który będzie nadawany za kilkadziesiąt lat – o jakich dyscyplinach sportowych będzie się wtedy mówić? Jak będzie się opisywać wyniki? Nagranie krótkich filmów (edukacja zdrowotna, polonistyczna, informatyczna/ język polski, wychowanie fizyczne, informatyka)

Ten poziom konkretyzacji materiału nauczania jest naszym zdaniem wystarczający.

Ważnym elementem programu jest rozwijanie u uczniów i uczennic **kompetencji proinnowacyjnych**. Wskazanie aktywności, które przyczynią się do rozwijania tych kompetencji, znajdą się w scenariuszach zajęć.

Proponowane metody nauczania

Podajemy **czynności**, które naszym zdaniem najpewniej doprowadzą uczniów i uczennice do realizacji założonych celów szczegółowych programu. Decydując się na te działania, wzięliśmy pod uwagę wiek odbiorców i odbiorczyń. Na podstawie analizy wybranych czynności dokonaliśmy również wyboru proponowanych w programie metod nauczania.

Realizując program, uczniowie i uczennice:

- słuchają, oglądają, zapamiętują;
- piszą, czytają, opisują, komentują;
- odgrywają;
- rysują, malują, składają, wycinają, kleją, lepią;
- wyszukują, wskazują, wyjaśniają, szukają odpowiedzi na pytania;
- wymyślają, generują pomysły;
- selekcionują informacje, informują;
- sprawdzają;
- biegają, skaczą, rzucają;
- analizują, klasyfikują, szukają podobieństw i różnic;
- określają związki przyczynowo-skutkowe, opisują cykliczność zmian;
- planują, projektują, organizują;
- rozmawiają, dyskutują, wspólnie ustalają sposoby działania;
- doświadczają, eksperymentują;
- mierzą, powiększają;
- odczytują sygnały niewerbalne;
- sadzą i pielęgnują rośliny;
- spacerują, chodzą i jeżdżą na wycieczki;
- prezentują;

- przekładają informacje z jednego języka na inny;
- korzystają z aplikacji;
- kodują informacje w tabeli;
- nagrywają filmy.

Zakładamy, że nauczyciel lub nauczycielka, organizując działania w pracowni interdyscyplinarnej *Podróże*, posłuży się różnymi metodami. Będzie też łączyć elementy i techniki pochodzące z różnych metod nauczania. W pracowni można zastosować następujące metody pracy:

1. **z grupy metod podających:** pogadanka, opowiadanie, opis, objaśnienie lub wyjaśnienie;
2. **z grupy metod problemowych:** klasyczna metoda problemowa;
3. **z grupy metod aktywizujących:** inscenizacja, gry dydaktyczne, dyskusja (burza mózgów);
4. **z grupy metod eksponujących:** film, ekspozycja;
5. **z grupy metod praktycznych:** pokaz, ćwiczenia przedmiotowe, metoda tekstu przewodniego, eksperyment.

Preferujemy pracę uczniów i uczennic **w kilkusobowych zespołach** dobieranych na potrzeby danej aktywności. Dzieci będą też działać w parach oraz indywidualnie.

Proponowane zadania i sytuacje dydaktyczne; obudowa metodyczna programu

Zadania i sytuacje dydaktyczne mają uruchomić przewidywane czynności uczniów i uczennic. **Zadania dydaktyczne** wymyśli, dobierze i opíše nauczyciel lub nauczycielka na etapie tworzenia scenariuszy kolejnych spotkań. Ważne jest, aby te elementy programu nawiązywały do interdyscyplinarności. Warto więc szukać takich sytuacji i doświadczeń, które będą wspólne dla kilku czynności, edukacji lub przedmiotów szkolnych.

Należy też zwracać uwagę na formy reprezentacji materiału nauczania w ujęciu J.S. Brunera. **Reprezentacja enaktywna** to materiały, które wymagają aktywności manipulacyjnej lub motorycznej. **Reprezentacja ikoniczna** to wizualne formy przedstawień, na przykład ilustracje. **Reprezentacja symboliczna** zaś to słowo i tekst, a także inne symbole (na przykład cyfry, symbole działań matematycznych). Podczas planowania powinno się uwzględnić wszystkie rodzaje reprezentacji, jednak ze względu na wiek odbiorców i odbiorczyń programu **sugerujemy głównie reprezentację enaktawną i ikoniczną**.

Publikacja zawiera dwa **przykładowe scenariusze zajęć**. Pierwszy z nich jest bardzo ważny, gdyż spotkanie stanowi wprowadzenie do całego programu. Drugi to wzorcowy scenariusz, z którego mogą korzystać nauczyciele i nauczycielki realizujący program ze swoimi uczniami i uczennicami.

Wskaźniki osiągnięć uczniów i uczennic

Wskaźniki osiągnięć zostaną wyrażone w postaci kryteriów sukcesu – wskazówek, po których uczeń lub uczennica i nauczyciel lub nauczycielka mogą poznać, że cele zostały zrealizowane. Kryteria muszą być na tyle konkretne, by dziecko samo mogło sprawdzić, czy osiągnęło założone cele.

Szczegółowe cele programu zostały sformułowane w konwencji operacyjnej. Po ich przestudiowaniu nauczyciel lub nauczycielka będzie wiedzieć, jakie umiejętności, wiedzę i postawy powinno prezentować dziecko po zakończeniu realizacji programu.

Aranżacja pracowni tematycznej Podróże

Do realizacji programu będzie potrzebna jedna sala. Powinna dawać możliwość pracy w parach i w zespołach. Warto zaaranżować ją w taki sposób, aby elementy nawiązywały do tematyki podróży. Można wykorzystać stare walizki, torby, kapelusze, mapy, pamiątki z różnych stron Polski i świata. Przydadzą się przewodniki po ciekawych miejscach, zdjęcia, pocztówki.

Potrzebny jest dostęp do Internetu oraz sprzęt komputerowy. Dzieci będą robiły zdjęcia i kręciły krótkie filmiki, trzeba je więc wyposażyć w niezbędny sprzęt.

Do realizacji proponowanych zajęć nie są potrzebne specjalne pomoce. Przydadzą się podstawowe materiały papiernicze (arkusze papieru, karton, pisaki, kredki, klej, taśma klejąca, nożyczki itp.). Inne pomoce zostaną podane w scenariuszach zajęć.

Ewaluacja programu

Pszcze daliśmy go do realizacji nauczycielom i nauczycielkom. Na podstawie uzyskanych informacji dokonaliśmy potrzebnych zmian i uzupełnień.

Program należy ocenić również w trakcie jego realizacji. Będzie to ocenianie zbierające. Zbadamy efektywność programu – zbierzemy skutki jego poszczególnych składników.

Analizę przeprowadzimy w 4 obszarach:

- opiszemy mocne punkty, zalety programu;
- opiszemy jego słabe punkty;
- opiszemy to, co można uznać za szansę dla programu;
- opiszemy to, co można uznać za zagrożenia.

W ocenie programu „na wyjściu” będzie nas interesować to, jakie efekty przyniósł uczniom i uczennicom, a także nauczycielom i nauczycielkom. Sprawdzimy, czy zostały osiągnięte postawione cele. Ocenimy, w jakim stopniu osiągnięcia uczniów i uczennic w danym obszarze są efektem pracy z programem. Określimy wartość dokumentu i jakość wywiązywania się nauczyciela lub nauczycielki z zadań opisanych w programie.

Skorzystamy z metody **kompetentnych sędziów**: zapytamy nauczycieli i nauczycielki klas objętych programem, na ile ich zdaniem program:

- pozwolił dzieciom na łagodne przejście z nauczania zintegrowanego do nauczania przedmiotowego i pomógł zaadaptować się do warunków pracy w klasie IV;
- rozwinął kompetencje proinnowacyjne, zwłaszcza umiejętności samodzielnego myślenia, rozwiązywania problemów, zarządzania sobą oraz współpracy z innymi;
- rozwinął podejście interdyscyplinarne w procesie rozwiązywania różnych problemów.

Będziemy też chcieli się dowiedzieć, na ile program pozwolił nauczycielom i nauczycielkom dostrzec zalety nauczania interdyscyplinarnego oraz poznać sposoby rozwijania kompetencji proinnowacyjnych u dzieci. Wykorzystamy do tego **metodę rozmowy kierowanej**.

Scenariusze spotkań z dziećmi

W przykładowych scenariuszach podajemy cele zajęć, kryteria sukcesu, rozwijane kompetencje proinnowacyjne, omawiane zagadnienia w podziale na poszczególne edukacje/przedmioty i spis potrzebnych pomocy. Znajdują się tam również odniesienia do podstawy programowej (podane punkty dokumentu).

Nauczyciel lub nauczycielka znajdzie w scenariuszu opis kolejnych aktywności proponowanych dzieciom wraz ze wskazówkami na temat aranżacji wnętrza, organizacji pracy dzieci i doświadczeń, na które warto zwrócić uwagę.

Pierwszy prezentowany scenariusz dotyczy **spotkania wstępnego**, poświęconego budowaniu wehikułu, którym dzieci ruszą w podróż w czasie i w przestrzeni.

Drugi scenariusz dotyczy jednego ze spotkań z modułu I (*Wehikułem do czasów Lecha, Czecha i Rusa*).

W tabeli podajemy spis kolejnych scenariuszy spotkań wraz z rodzajami edukacji/ przedmiotami szkolnymi, których będą one dotyczyć.

SPIS SCENARIUSZY

Moduł	Numer scenariusza	Tytuł scenariusza	Rodzaje edukacji/ przedmioty
(ruszamy w podróż)		budujemy wehikuły czasu i przestrzeni	<ul style="list-style-type: none"> • polonistyczna/ język polski • techniczna/ technika • matematyczna/ matematyka
wehikułem w przyszłość	1	wehikułem do czasów Lecha, Czecha i Rusa	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • społeczna/ historia • polonistyczna/ język polski • plastyczna/ plastyka • techniczna/ technika • muzyczna/ muzyka
	2	gry i zabawy naszych babć i dziadków	<ul style="list-style-type: none"> • społeczna/ historia • zdrowotna/ wychowanie fizyczne • matematyczna/ matematyka
	3	w krainie wygasłych wulkanów	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda
	4	na imieninach w milusinie	<ul style="list-style-type: none"> • społeczna/ historia • informatyczna/ informatyka • plastyczna/ plastyka • techniczna/ technika
	5	na turnieju rycerzy i dam	<ul style="list-style-type: none"> • społeczna/ historia • polonistyczna/ język polski • zdrowotna/ wychowanie fizyczne • plastyczna/ plastyka

Moduł	Numer scenariusza	Tytuł scenariusza	Rodzaje edukacji/ przedmioty
wehikułem po Polsce	1	śladem wilka	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • matematyczna/ matematyka • polonistyczna/ język polski • plastyczna/ plastyka
	2	gdzie w Polsce rośnie lawenda?	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • matematyczna/ matematyka • techniczna/ technika • plastyczna/ plastyka
	3	wyprawa na trójstyki	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • matematyczna/ matematyka • informatyczna/ informatyka
	4	przygoda z geocachingiem	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • językowa/ język obcy • matematyczna/ matematyka • informatyczna/ informatyka • społeczna • polonistyczna/ język polski
	5	Baśniowym szlakiem	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • matematyczna/ matematyka • polonistyczna/ język polski • językowa/ język obcy • muzyczna/ muzyka • społeczna
wehikułem w przyszłość	1	Muzeum bez kapci?	<ul style="list-style-type: none"> • społeczna • informatyczna/ informatyka • techniczna/ technika
	2	Kiedy wszystko będzie na wynajem?	<ul style="list-style-type: none"> • Społeczna • polonistyczna/ język polski • techniczna/ technika
	3	Jak będzie wyglądać nasza miejscowość w następnym wieku?	<ul style="list-style-type: none"> • społeczna • polonistyczna/ język polski • informatyczna/ informatyka
	4	Zabrakło wody	<ul style="list-style-type: none"> • przyrodnicza/ przyroda • społeczna • polonistyczna/ język polski
	5	Jakim dyscyplinom sportowym będziemy kibicować?	<ul style="list-style-type: none"> • zdrowotna/ wychowanie fizyczne • polonistyczna/ język polski • informatyczna/ informatyka

Ruszamy w podróż Scenariusz 1. Budujemy wehikuły czasu i przestrzeni

Wprowadzenie

Są to pierwsze zajęcia w programie *Podróże*. Dzieci budują wehikuł, którym na kolejnych spotkaniach będą podróżować w czasie i w przestrzeni.

Główne cele

Uczeń lub uczennica:

- pozna pojęcie wehikuł czasu;
- pracując w zespole, zaprojektuje wehikuł;
- pracując w zespole, zaprezentuje pojazd według wcześniej przygotowanej instrukcji;
- wspólnie z zespołem zaprezentuje efekty pracy (wehikuł);
- dokona obliczeń czasowych (na latach);
- pozna zasady BHP obowiązujące w pracowni.

Kryteria sukcesu

Uczeń lub uczennica:

- wyjaśnia pojęcie wehikuł czasu;
- wspólnie z kolegami i koleżankami projektuje pojazd (wykonuje rysunek, podaje prostą specyfikację);
- pracuje z instrukcją (schemat wykonania wehikułu);
- wspólnie z kolegami i koleżankami planuje pracę;
- bierze odpowiedzialność za swoją pracę;
- wspólnie z innymi prezentuje efekty pracy (wehikuł czasu);
- działa zgodnie z zasadami BHP.

Kompetencje proinnowacyjne

Wiązka	Kompetencja	Umiejętności/ postawy	Sytuacje
współpraca	współpraca	wykorzystywanie zasobów i umiejętności innych na zasadzie <i>win-win</i>	wykorzystywanie zasobów i umiejętności innych podczas projektowania i wykonania wehikułu
liderstwo	liderowanie	przewodzenie sobie i innym	organizowanie pracy w zespole podczas projektowania i wykonania wehikułu

Rodzaje edukacji/przedmiotów wraz z realizowanymi treściami

Edukacja polonistyczna/ język polski: słuchanie prezentacji kolegów i koleżanek; ustne przedstawianie swoich pomysłów; zadawanie pytań na dany temat; wyszukiwanie podanego hasła w słownikach

Edukacja techniczna/ technika: wykonywanie w zespole wehikułu czasu i przestrzeni ze zgromadzonych materiałów według wcześniej przygotowanego projektu

Edukacja matematyczna/ matematyka: obliczenia czasowe (na latach)

Odniesienia do podstawy programowej

Edukacja polonistyczna: I.1.1, I.1.2, I.2.1, I.2.3, I.3.2

Edukacja techniczna: VI.1.1, VI.1.2, VI.1.3, VI.1.4, VI.2.2

Edukacja matematyczna: II.6.4

Język polski (klasa IV): IV.4, IV.6

Technika: I.2, I.5, I.7, III.5, III.7, IV.2, VI.4

Czas trwania: 90 minut

Środki dydaktyczne (dla każdego zespołu uczniów/uczennic)

- przyniesione przez uczniów i uczennice materiały do wykonania wehikułu czasu i przestrzeni (duże pudła, kartony, sznurki, plastikowe butelki, nakrętki od butelek, mazaki, folie itp.)
- taśmy, kleje, zszywacze, pistolet na klej, grube mazaki itp.
- słowniki wyrazów obcych, bliskoznacznych itp.

Przebieg zajęć

Warunki wyjściowe

Przed spotkaniem poproś uczniów i uczennice o zgromadzenie i przyniesienie materiałów potrzebnych do wykonania wehikułu czasu i przestrzeni.

Wskazówki

Są to pierwsze zajęcia w pracowni *Podróże*, dlatego zacznijcie je od omówienia zasad obowiązujących podczas pracy. Uczniowie i uczennice z Twoją pomocą tworzą regulamin pracowni i wieszają go w widocznym miejscu.

Aktywność 1

Wehikuł – co to jest?

Porozmawiajcie na temat wehikułów. Czym jest wehikuł? Do czego służy? Jakie ma możliwości?

Możecie sięgnąć do słowników i odczytać definicję pojęcia.

Zaprezentuj legendarny wehikuł czasu z trylogii *Powrót do przyszłości*. Za kierownicą DeLoreana DMC-12 Marty McFly zaprzeczał prawom fizyki, krążąc między teraźniejszością, przeszłością i przyszłością.

Wskazówki

Możesz zaproponować uczniom i uczennicom film *Wehikuł czasu* z 2003 roku: ojciec Toma Spendera – naukowiec – skonstruował wehikuł czasu i przeniósł się nim w daleką przyszłość. Tam niestety zaginął. Na

ratunek wyrusza jego syn. Musi pokonać barierę 10 tysięcy lat, zmierzyć się z potworami zamieszkującymi podziemne tunele, stawić czoła tornadom i eksplodującym skałom.

Aktywność 2

Zbudujemy wehikuł czasu

Zaproponuj uczniom i uczennicom zbudowanie własnego wehikułu czasu, którym będą mogli przenosić się w czasie i odbywać niesamowite podróże.

Możesz zaproponować różne zadania matematyczne związane z czasem, na przykład:

- *Jeżeli przeniesiemy się w przyszłość o 246 lat, to który będzie to rok?*
- *Jeżeli przeniesiemy się w przeszłość o 348 lat, to który to będzie rok?*
- *Chcemy dostać się do roku 1326. O ile lat musimy się przenieść wstecz?*

Uczniowie i uczennice pokazują materiały do wykonania wehikułu. Porozmawiajcie, w jaki sposób możecie je wykorzystać.

Aktywność 3

Projektujemy wehikuł czasu

Uczniowie i uczennice będą konstruować wehikuły w kilkusobowych zespołach.

Gromadzą w jednym miejscu potrzebne materiały. Zastanawiają się, jak można z nich zbudować wehikuł. Jak będzie się uruchamiał pojazd? Jak będą wprowadzać cel podróży w czasie i przestrzeni? Jak się będzie nim powracać? Czym jeszcze będzie się cechować?

Sporządzają projekt pojazdu. Opisują, z jakich materiałów będzie wykonany.

Aktywność 4

Konstruujemy wehikuł czasu

Przypomnij o zasadach bezpieczeństwa.

Uczniowie i uczennice, pracując w zespołach, konstruują wehikuły czasu według przygotowanych projektów.

Wskazówki

W czasie pracy uczniów i uczennic sprawdzaj, jak sobie radzą, i przypominaj o zasadach BHP. Zdecyduj, czy mogą sami używać pistoletu na klej. W razie potrzeby służ swoją pomocą.

Aktywność 5

Sprzątamy i przygotowujemy prezentację wehikułów

Uczniowie i uczennice sprzątają swoje stanowiska pracy i eksponują wehikuły.

Aktywność 6

Prezentacje wehikułów czasu

Uczniowie w zespołach prezentują swoje wehikuły. Pokazują, jak się je uruchamia, jak wprowadza się cel podróży w czasie i przestrzeni. Jak się powraca? Co jeszcze je cechuje?

Aktywność 7

Poznajemy wehikuły innych zespołów

Uczniowie i uczennice oglądają wehikuły wykonane przez zespoły kolegów i koleżanek. Mogą spróbować podróży nimi, oczywiście pod nadzorem właścicieli.

Poinformuj, że wehikuły będą potrzebne na kolejnych zajęciach.

Wehikułem w przeszłość Scenariusz 1. Wehikułem do czasów lecha, czecha i rusa^{vii}

Wprowadzenie

Dzieci wsiądą w swoje wehikuły i przeniosą się nimi do czasów Lecha. Poznają legendę o nim, Czechu i Rusie. Wykonają plakaty zachęcające sąsiadów i sąsiadki Lecha do odwiedzenia współczesnej Polski (oczywiście wehikułami czasu).

Główne cele

Uczeń lub uczennica:

- pozna legendę o Lechu, Czechu i Rusie;
- pozna życie ludzi w czasach Lecha;
- zareklamuje współczesną Polskę;
- pracując w zespole, wykona plakat.

Kryteria sukcesu

Uczeń lub uczennica:

- opowiada legendę o Lechu, Czechu i Rusie;
- opisuje życie ludzi w początkach państwa polskiego;
- wskazuje walory współczesnej Polski;
- pracując w zespole, projektuje i wykonuje plakat reklamujący współczesną Polskę;
- wraz z zespołem prezentuje wykonany plakat.

Kompetencje proinnowacyjne

Wiązka	Kompetencja	Umiejętności/ postawy	Sytuacje
współpraca	współpraca	wykorzystywanie zasobów i umiejętności innych na zasadzie <i>win-win</i>	wykorzystywanie zasobów i umiejętności innych podczas przygotowywania plakatu
liderstwo	liderowanie	przewodzenie sobie i innym	organizowanie pracy w zespole podczas przygotowywania plakatu

Rodzaje edukacji/ przedmioty wraz z realizowanymi treściami

Edukacja polonistyczna/ język polski: legenda o Lechu, Czechu i Rusie; wypowiedzi na temat legendy – wskazywanie czasu i miejsca akcji, głównych bohaterów; ustna prezentacja wykonanych plakatów

Edukacja społeczna/ historia: wypowiedzi na temat legendarnego powstania państwa polskiego; symbole Polski; walory współczesnej Polski

Edukacja plastyczna/ plastyka: wykonanie plakatów na zadany temat (plakat reklamujący współczesną Polskę)

Odniesienia do podstawy programowej

Edukacja polonistyczna: I.1.3, I.1.2, I.1.3

Edukacja społeczna: III.1.7, III.2.1

Edukacja plastyczna: V.2.1, V.2.2, V.2.3

Język polski (klasy IV–VI): I.1.1, I.1.2

Historia (klasa IV): II.1, II.2

Plastyka: II.4

Czas trwania: 90 minut

Środki dydaktyczne

- wehikuły czasu wykonane na poprzednich zajęciach
- legenda o Lechu, Czechu i Rusie
- strój dla Lecha
- duże arkusze papieru w kształcie konturu Polski (po jednym dla zespołu)
- mazaki, farby, kredki

Przebieg zajęć

Warunki wyjściowe

Poproś rodzica lub pracownika szkoły o wcielenie się w postać Lecha. Pomyśl wcześniej o stroju dla niego. Wyjaśnij, jakie będzie jego zadanie.

Aktywność 1

Ruszamy w czasy Lecha

Zaprezentuj dzieciom legendę o Lechu, Czechu i Rusie. Możesz ją przeczytać lub skorzystać z audiobooka. Tekst legendy znajdziesz m.in. tutaj: <http://www.sredniawies.pl/czulnia2/legenda2.htm> (dostęp: październik 2020 r.).

Możesz też zaproponować legendę w formie video. Wiele propozycji znajdziesz na YouTube, na przykład na kanale Bajkowy Zakątek: <https://www.youtube.com/watch?v=drf1k3LQ1bM> (dostęp: październik 2020 r.).

Ciekawą propozycją jest też film *W krainie baśni. Lech, Czech, Rus* udostępniony na platformie TVP VOD: <https://vod.tvp.pl/video/w-krainie-basni,lech-czech-rus,36520712>, (dostęp: październik 2020 r.).

Aktywność 2

Spotkanie z Lechem

Uczniowie i uczennice wsiadają do swoich wehikułów i przenoszą się w czasy Lecha, Czecha i Rusa.

Do sali wchodzi osoba przebrana za Lecha. Wita się z dziećmi. Pyta, kim są i skąd przybyli. Czy wiedzą, kim on jest? Co takiego zrobił, że pamiętają go ludzie współcześni, chociaż minęło już tyle lat?

Uczniowie i uczennice odpowiadają na pytania Lecha.

Lech prosi dzieci, żeby opowiedziały mu, jak dzisiaj wygląda Polska.

Wskazówki

Możesz przygotować specjalny rytuał przenoszenia się wehikułami w czasie. Skorzystaj ze specjalnej muzyki, ruchów lub efektów świetlnych.

Aktywność 3

Plakat *Polska – warto przyjechać*

Lech proponuje uczniom i uczennicom wykonanie plakatów, które reklamowałyby Polskę i zachęciły do jej odwiedzenia (oczywiście wehikułami czasu) ludzi, którzy żyją w jego czasach.

Dzieci wykonują plakaty w kilkuosobowych zespołach. Daj im duże arkusze papieru w kształcie Polski. Zachęć do tworzenia z wykorzystaniem różnych materiałów.

Lech chodzi pomiędzy zespołami, doradza im, podpowiada, opowiada o czasach, w których żyje.

Aktywność 4

Prezentacja plakatów

Zespoły przedstawiają Lechowi swoje plakaty reklamujące Polskę.

Wyznacz czas prezentacji, na przykład 2 minuty.

Aktywność 5

Pożegnanie z Lechem

Uczniowie i uczennice żegnają się z Lechem i swoimi wehikułami wracają w czasy współczesne.

Bibliografia

Książki i artykuły

- Bruner J.S., *Poza dostarczone informacje*, tłum. B. Mroziak, PWN, Warszawa 1978.
- Dylak S., *Wprowadzenie do konstruowania szkolnych programów nauczania*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 2000.
- Filipiak E., *Rozwijanie zdolności uczenia się. Z Wygotskim i Brunerem w tle*, GWP, Sopot 2012.
- Giermakowski M., *Konstruowanie autorskich programów nauczania przedmiotów ogólnokształcących*, w: J. Kropiwnicki (red), *Jak tworzyć program?*, Wydawnictwo Nauczycielskie, Jelenia Góra 1998.
- Komorowska H., *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa 1999.
- Kruszewski K. (red.) *Sztuka nauczania, t. 1, Czynności nauczyciela*, PWN, Warszawa 1991.
- Lisicki M., Skura M.: *Programy interdyscyplinarne. Konstruowanie i stosowanie programów interdyscyplinarnych. Poradnik dla nauczycieli i nauczycielek*, CEO, Warszawa 2020.
- Ornstein A.C., Hunkins F.P., *Program szkolny. Założenia, zasady, problematyka*, tłum. K. Kruszewski, WSiP, Warszawa 1998.
- Piaget J., *Studia z psychologii dziecka*, tłum. T. Kołakowska, PWN, Warszawa 1966.
- *Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja, praca zbiorowa*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.
- Przetacznikowa M.: *Podstawy rozwoju psychicznego dzieci i młodzieży*, PZWS, Warszawa 1973.
- *Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej (...)*, Dz.U. 2017, poz. 356, (online), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000356/O/D20170356.pdf> (dostęp: lipiec 2020 r.).
- Wygotski L.S., *Narzędzia i znak w rozwoju dziecka*, tłum. B. Grell, PWN, Warszawa 1978.
- Wygotski L.S., *Myślenie i mowa*, tłum. E. Flesznerowa, J. Fleszner, PWN, Warszawa 1989.
- Wygotski L.S., *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*, tłum. A. Brzezińska i in., Zysk i S-ka, Poznań 2002.

Strony internetowe

- <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/tabae.pdf>
- www.berek.pl/wygotski
- webpage.charakter.net/schmolze1/vygotsky/
- http://www.archidiecezja.pl/parafie/sanktuaria/gniezno_-_katedra_.html
- [https://www.dzwonek.pl/structure/demo/6469508537778176/next/~courses~4548776882864128~details~next~~odnpoznan,](https://www.dzwonek.pl/structure/demo/6469508537778176/next/~courses~4548776882864128~details~next~~odnpoznan)
- [https://muzeumpilsudski.pl;](https://muzeumpilsudski.pl)
- <https://podrozowisko.pl/europa/polska/gdzie-rosnie-lawenda-w-polsce/>
- <http://www.sredniawies.pl/czulnia2/legenda2.htm>
- <https://www.youtube.com/watch?v=drf1k3LQ1bM>
- <https://vod.tvp.pl/video/w-krainie-basni,lech-czech-rus,36520712>

Dostęp do wszystkich źródeł internetowych: październik 2020 r.

Przypisy

ⁱ J.S. Bruner, *Poza dostarczone informacje*, PWN, Warszawa 1978.

ⁱⁱ Warto poznać życiorys L.S.Wygotskiego. Wiele ciekawych informacji znajdziesz na stronie www.berek.pl/wygotski oraz webpage.charakter.net/schmolze1/vygotsky/ (dostęp: lipiec 2020 r.).

ⁱⁱⁱ J. Piaget, *Studia z psychologii dziecka*, PWN, Warszawa 1966.

^{iv} *Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej (...)*, Dz.U. 2017, poz. 356, (online), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000356/O/D20170356.pdf> (dostęp: lipiec 2020 r.).

^v Tamże.

^{vi} Tamże.

^{vii} Na podstawie pomysłu Anny Jędrasik.